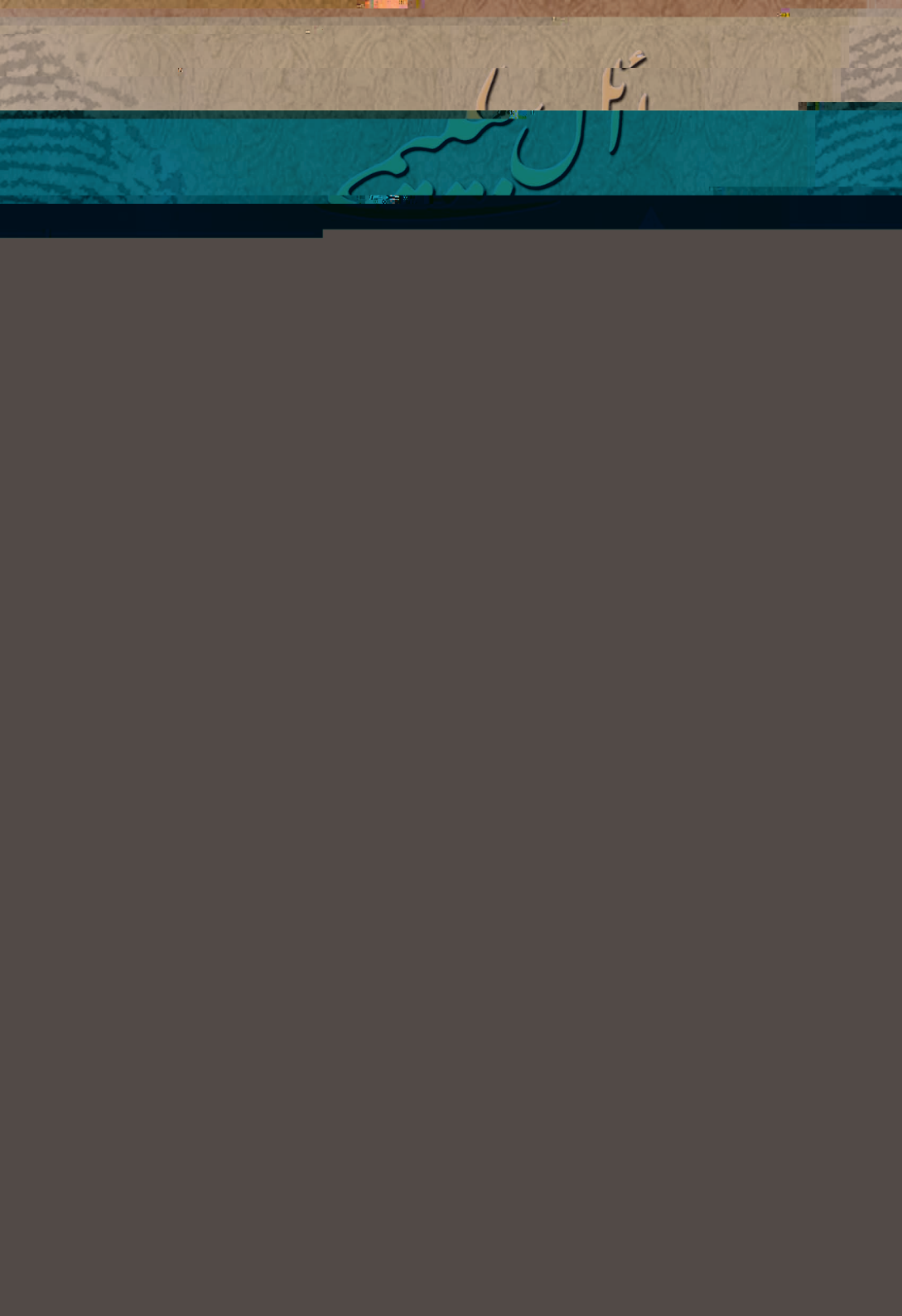

بسم‌الله الرحمن الرحیم

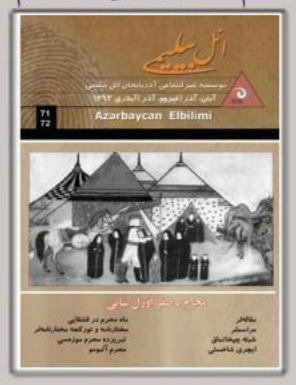

آذربایجان ائل‌بیلیمی درنگی‌نین آیلیق ایچ بولتنی

آبان، آذر (قیروو، آذر) آیلاری ۱۳۹۳
۷۲- ۷۱ - جی سایلاری

باش یازار:
احد فرهمندی

رداکسیا هئیتی:
علیرضا صرافی
سوسن نواده‌ی رضی
کاظم عباسی
محمد علیپور مقدم

قرافیست:
اویاق

ایچینده کیلر

۲	**باش سؤز**
۴	**حسینه یئرلر آغلار، گؤی‌لر آغلار**/ گونش امانی
۲۲	**محرم ـ صفر مراسیملرینده قادینلارین رولو**/ احد فرهمندی
۴۰	**سلماسدا محرملیک مراسیمینه بیر باخیش**/دکتر ملکزاده، کاظم عباسی
۴۵	**ماراغادا محرم آیی مراسیمی**/ رویا راک
۵۳	**خوی‌دامحرملیک مراسیملری**/ علی ظفرخواه
۶۴	**عاشیق سؤزونده کربلا شهیدلری**/ محمد علیپور مقدم
۶۸	**ماماغاندا شاخسئی دؤهوللری**/ رحیم ماماغانلی
۷۱	**شبئه چیخاتماق**/ علیرضا صرافی
۷۴	**اردبیل‌ده محرم آیی‌نین عزادارلیغی**/ زهرا بادره
۷۷	**رسم توغ در توفارقان** / دکتر حسن.م جعفرزاده
۷۹	**نوحه‌لر و فولکلوروموز** / علیرضا صرافی
۸۲	**قارداغین مئشه پارا ماحالیندا، ایچری شاخسی**/ فاطمه صفری
۸۵	**عاشورا هییَق کندینده**/ فاطمه پرنیان
۸۸	**محرم آیینده‌ا نذیر وئرمک**/ رقیه علیقلیان (لاله)
۹۰	**ماه محرم در قشقایی**/ زهرا حیدری
۹۲	**مراسیم عزاداری مخصوص بازار تبریز**/ وحید عظیم‌نیا
۹۵	**مختارنامه و تورکجه مختارنامه‌لر**/ علی برازنده
۱۰۲	**اهل بیت شاعره‌سی امّ لیلی «کنیز فاطمه»**/اکبر حمیدی علیار
۱۰۵	**تبریزده محرم موزه‌سی**/ سوسن نواده‌رضی
۱۱۱	**محرم آلبومو (ایضاحی شکیل‌لر)** / رحیم قابل‌نژاد

جلد شکیل‌لریی‌نین شرحی: ۱- عاشورانین گون‌اورتا چاغی تابلوسو/ حسین‌بن علی(ع)نین عایله‌سیله وداع صحنه‌سی- قاجار دؤرونده بیر پاکستانلی نقاشین اثری.
۲- ورزقان، خاروانا، ارزیل، تاسوعا گونو، عَلَم دیبی مراسیمینده شاخسئی، ۱۳۹۱، شکیل چکن: رحیم قابل‌نژاد.

E_mail.info@azelbilimi.com
www.azelbilimi.com

یادلاردان، تاریخ صفحه‌لریندن سیله بیلمیه‌جکسن. وحی‌ین ایشغینی سؤندوره بیلمیه‌جکسن.»[1]

کربلا حادثه‌سی‌نین زامانیندان نه قدر چوخ کئچیر، بیر او قدر عاشوراییلرین آدلاری داها عظمتلی، داها گوجلو دیل‌لره آخیب تاریخ صفحه‌لرینه کئچیر و ظلمه قارشی بیر چوخ قالخیشمالارین الهام قایناغی اولور.

خلق تقویمینده محرم آیینا «ماتم آیی» و «محرملیک» دئییلر. بوآیین اؤزونه مخصوص گله‌نکلری و گؤره‌نکلری وار: ماتم آیی‌نین اؤزونه مخصوص اؤزللیکلری و گؤزللیکلری وار، هر بؤلگه‌ده فرقلی مراسیمه راست گلینیر کی، بو دا همین گونلرین رنگارنگ‌لیگینی آرتیریر. کئچمیشده محرم مراسیملرینه بیر پارا منطقدن اوزاق، خرافی حرکتلر او جمله‌دن: باش یارماق، جانی قیفیلی چیخارتماق، سینه‌یه داش دؤیمک، ذوالجناح چیخارتماق، بدنلره ضرر ووران رفتارلار، انسانا و دینه یاراشمایان بعضی یانلیش داورانیشلار اولورسا [illegible] اثرینده، گؤزل دوشونجه‌لرین پایلاشماسی آرتیریلیب و بوگون کئچیریلن محرم ـ صفر مراسیملرینده داها او گئری فیکیرلیگی داشییان داورانیشلار [illegible]

حسینه یئرلر آغلار، گؤیلر آغلار

گونش امانی

نوت: بو یازی دا گئدن بیلگیلر یازارین ایللر بویو آراشدیریب ذهنینده ساخلادیغی سؤزلردیر، قایناق شخص یالنیز مراسیملرین عنوانلاریندا یازارا یاردیم ائدیب.

دنیادا باش وئرن ساواشلار و مبارزه‌لری نظرده آلاندا، چوخ زامان بیر طرفین حاقّ اولوب، او بیری طرفین حاقسیز اولماسینی گؤرمک اولور. اما بونا باخمایاراق بو ساواشلاردا ایکی طرف برابر اولماسالار دا، بیرینین ـ بیرینه اوستونلوگو چوخ آبارتیلی اولماییب. جنگی آرایشلر، سپاهیلرین سایی، ساواش جاهازلاری و داها آیری یؤنلردن بو ترازینین کفه‌سی آزما ـ چوخ نوسان دا اولماقلا بئله، گاهدان دنگه‌سینی اله آلیب، برابر اولوب.

قایناق شخص: امیر امانی، دوغوم ایلی: ۱۳۶۷، دوغوم یئری: تبریز، ساوادی: دیپلم، دانیشیغین یئر و تاریخی: تبریز، ۱۳۹۳ گوز فصلی.

بئله‌جه ده ساواشلارین چوخو تاریخده قید اولونوب، قلمه آلینیب، یئری گلدیکجه ده، اوخوللار، بیلیم‌یوردلاردا، اوخونوب اؤیره‌دیلیب.

آنجاق تاریخده باش وئرن ساواشلارین بیری، هر جهتدن باشقا ساواشلارلا فرقلی اولاراق، همین خاطیرلانیب، دئییلیب، ائشیدیلمه‌سینده ده، فرقلی بیر یول گئدیر. بو ساواش کی بیز شیعه‌لرین آراسیندا اوندان «قیام» و «نهضت» عنوانی ایله آد آپاریلیر، همان امام حسین(ع) ایله یزیدبن معاویه قوشونو آراسیندا اولان ساواشدان عبارتدیر.

عاشورا قیامینی باشقا تاریخده باش وئرن ساواشلارلا ایکی طرفین جنگی تجهیزاتی، جنگده اشتراک ائدنلرین تعدادی و حتی سنخیت باخیمیندان توتوشدورماق اولماز. بیر طرفده چوخ اوزون زاماندان ساواشا حاضیرلانمیش بیر قوجامان قوشون، دیگر طرفدن کؤرپه اوشاقلار، قیز و قادینی چوخ اولان بیر عایله...

اما ندن بو کئچمیشده حادث اولان داها دوغروسو گؤزلنیلمز حادثه بو قدر زمانین اؤتمگینه باخمایاراق، هر ایل جانلی ـ جانلی یادا سالینیر؟ ندن باشقا ساواشلار کیمی ساده‌جه درس کتابلاریندا آدی چکیلمیر، بلکه مسلمانلارین یاشامیندا آخیجیدیر؟ منجه عاشورا واقعه‌سینده بیر اؤزللیک وار، او دا امام حسین‌ین(ع) ظلمه قارشی دوروب هر زمان ذلّت آلتینا گئتمکدن اوز چئویرمگیدیر. مسلمانلار اؤزللیکله شیعه‌لر همین علته گؤره، عاشورا قیامینی داها آرتیق دَیرلندیریب، اونا مقدس یؤنلر ده بئله وئریبلر.

قصدیم بو یازیدا عاشورا نهضتینی تحلیل ائتمک دئییل، بلکه بولتنیمیزین بوسایسینا قیسا بیر باخیش سالدیغیما گیریش یازماق ایدی. چوخلاریندان محرم ـ صفر آیلاری حاقدا سوروشدوم و نهایتده امیر امانی جنابلارینین منه وئرن بیلگیلرینی بولتنیمیزده یازیلان طرزه اویغون گؤررک، او سؤزلردن یارارلانیب سیزلرله اورتاق اولورام:

محرم آیینا حاضیرلیق آپارماق، ذی‌الحجه آیی‌نین اون دوققوزو، یعنی غدیرخم بایرامی‌نین

پول ایله- آلینار، یا دا هیئتده اولان خیّر آداملار بو مخارجی عهده‌لنر. هیئت آداملاریندان بیر کیمسه‌لر ساده‌جه عزادارلیقدا اشتراک ائتمزلر، اونلار محرم قضیه‌سینه آرتیق وقت آییرارلار. مسجدلرین توزونو آلماق، گلاب سپیب، شمع و گول ایله بزه‌مک، یاشیل چیراقلارلا چیراغان ائتمک، و ساری ایشیقلی چیراقلارین اوستونو قارا پارچا ایله توتماق، محرملیگه آپاریلان حاضیرلیقلارین اؤنملی ایشلریندن سایییلیر.

حسینیه‌لر و مسجدلر، آرینیب تمیزله‌نندن سونرا محرم آیینا عاید مراسیملرین ایشلری باشلانار. بو مراسیملرین بیری «تشت‌گذاری»دیر. تشت‌گذاری محرمه بیر نئچه گون قالاندا اولار، اردبیل و زنجان شهرینده داها چوخ اؤنمسه‌نن مراسیملردن بیریدیر. باشقا بیر ایش، تاسوعا و عاشورا گونونده اجرا اولونان شبئه‌لره ایفاچی سئچمکدیر. هیئت‌ین شستلی ـ قامتلی و هئیبتلی آداملارینی هیئت اهلی اؤزو امام حسین(ع)، حضرت عباس(ع)، حضرت علی اکبر(ع) و... نقشلرینه ایفاچی سئچرلر، آنجاق منفی نقشلره اورگینده امام حسین (ع) سئوگیسی اولان شخصلر اؤزلری کؤنوللو اولاراق آدای اولارلار. اونلار عاشورا واقعه‌سی‌نین حقینی ادا ائتمک اوچون حاضیردیلار شبئه‌ده «اشقیا»

اولماسا اؤزلرینه زنجیر آلیب یا آغاج یونتادارلار. فولکلورو «جامعه‌نین ایچینده ایشلک اولاراق یاشایان یازیلمامیش فرهنگ» تعریفله‌سک، محرملیکده گنجلرین آراسیندا یئنی بیر فولکلوردا یارانیب ـ یاشانیر، او دا بو آی یئتیشمه‌میش، آرابالار و توکانلاردا محرم‌لیگه عاید جمله‌لر یازدیریب و یا اونا پالچیق سورتمکدیر.

البته محرم‌لیکده شهرین منظره‌سی‌نین چوخ دَییشیلمه‌سینی اونوتمامالی‌ییق. چوخ گؤزه چارپان دَییشیکلیک خیاوانلاردان سونرا قهوه‌خانالاردا اولور دئمک. قهوه خانالاردا محرم و صفر آیلاری قارا پارچا ووروب یاسلی بیر شکیله سالارلار اوردا آدلیم نوحه‌خوانلارین نوحه‌سی اوخودولار و مرشدلر عاشورا واقعه‌سینی، چای ـ قلیانا گلنلره تعریف ائدر.

قادینلار: قادینلارین چوخو، گنج قادینلار بئله، محرم گونلری یئتیشمه‌میش، قارا گئییملرینی حاضیرلاییب، آلین ـ قاشلارینی آلدیرارلار. قادینلارین چوخو اربعینه کیمی اؤز عزیزلری کیمی کربلانین ۷۲ شهیدینه خاطیر ساخلاییب، قاش آلدیرمازلار. قادینلار بو آیدا بیشیریلن احسانلار و پایلانان نذیرلرده کؤنوللو اولاراق ایشله‌ییب، خیر ایشلره چالیشارلار. علی اصغر بئشیگی، خانیم

رقیه سوفره‌سی، علی اصغر سوفره‌سی، حضرت ابوالفضل سوفره‌سی، شام غریبان مرثیه‌سی، امامین اوچونون روضه‌سی، زیارت عاشورا و ... قادینلارین آراسیندا، ائولر و حسینیه‌لرده آپاریلان مراسیملردندیر. اؤز آنام هر ایل کربلا شهیدلرینه شام غریبان و اوچ مراسیمی توتماقدان علاوه، هر جمعه آخشامی ائوده روضه سالیب، اربعین مراسیمی ده توتار. سانکی اؤز عایله‌میزدن بیر نفر دنیاسینی دَییشیب. امام حسین(ع) قیامی‌نین اجتماعی اولماسینی دئمک ایستیرم بئله‌لیکله!

قادینلار کؤرپه اوشاقلارینا محرم آییندا و اؤزللیکله تاسوعا، عاشورا و امامین اوچو گؤنلری یاشیل پالتار گئیدیررلر. قارا پالتار فقط نذیری اولان کؤرپه‌لر و یا بیر یاشی اؤتموش اوشاقلارا گئیدیریلر. یاخین ایل‌لرده بیر تزه ایش محرم آیینین مراسیملرینه آرتیریلیب و گئنیش حالدا دوام ائدیلیر. بو مراسیمده کؤرپه اوشاقلاری بیر یئره ییغیب، اونلارین واسیطه‌سی ایله کربلا میدانی‌نین بالاجا

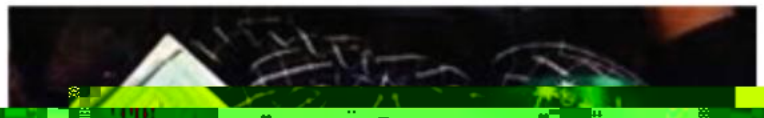

شهیدی، علی اصغری

قیزیندان اوخویارلار:

هانی یتیم و بیوه‌لر پناهی مرتضی بابام

گئجه‌یله قیرخ ائوه وئرن غذای مقتضا بابام

اؤز اهل‌بیتی آج یاتا، نئجه اولور رضا بابام

گلوب بو ورطه‌دن بیزی چکه کناره عمه جان...

دؤردونجو گون حضرت مسلم‌ـ ون بالالاری نوحه‌لرین موضوعسو اولار:

او جناب مسلم اوشاقلاری

اولور اهل کوفه‌نی ناقلاری

[illegible]

سود امَر بالا، آتانین ائده پیچ و تاب الینده

نئجه گؤر خسوفه یئتدی قمر آفتاب الینده

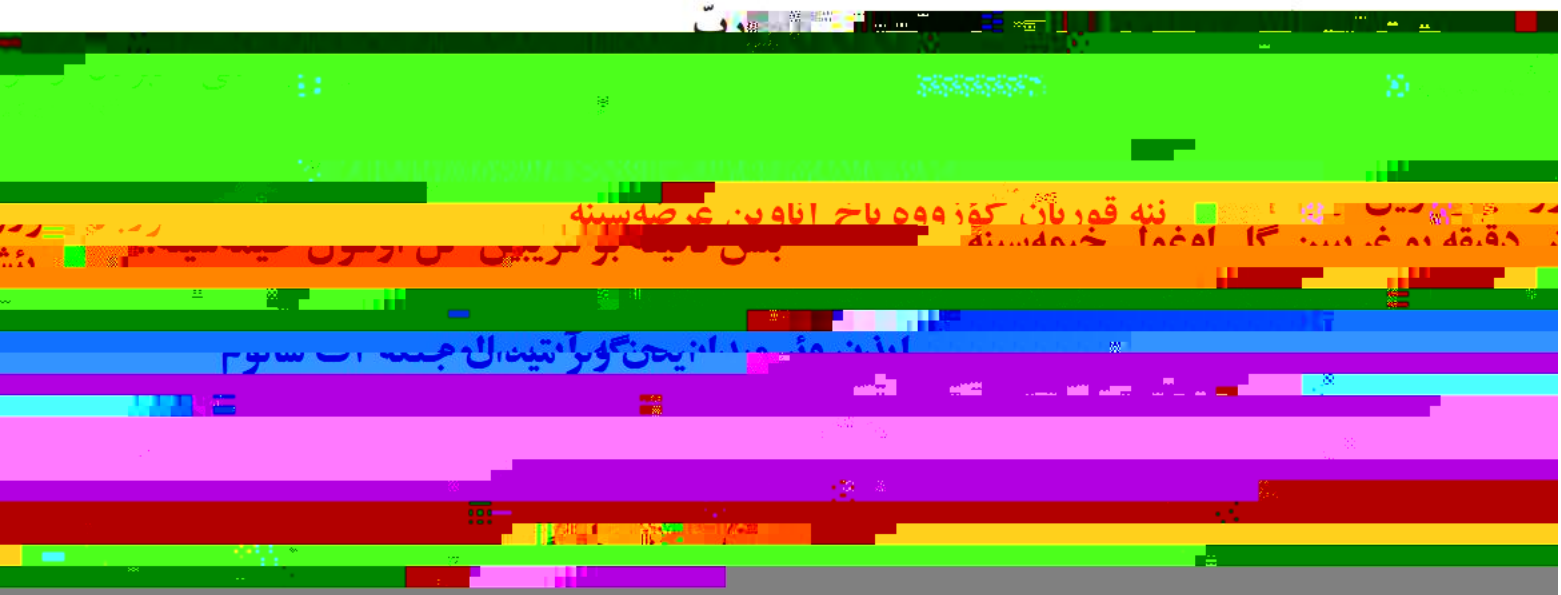

عاشورا گونو ناهار اذانی چگینده «قتیل سیندی» دئیرلر. یعنی امام حسین (ع)

اذاندان سونرا عاشورا گونو کوچه – خیاواندا تعزیه ساخلایانلار، امام حسین(ع)ین عاشورا گون‌اورتا نمازینی دَیرلندیرمک اوچون صف باغلاییب، نماز قیلیب و سونرا ائولرینه دؤنرلر.

عاشورا گونو ناهاردان سونرا اویونمازلارِ «شمر عاشورا گونو، ناهاردان سونرا یاتیب» دئیه، عاشورا گونو دادلی خورک یئمزلر، دئمیرم احسان آلمیش اولسونلار، بیر سؤزده، اَیلنجه ساییلان ایشلرین هئچ بیرینی گؤرمزلر. حتی بو ایکی گونون تعطیل اولدوغونا گؤره تاسوعا قبرستانا اؤز اؤلولرینین زیارتینه گئدرلر، عاشورا گونو کربلا شهیدلرینه باشقا بیر کیمسه‌سینی دوشونمزلر.

دئیر و سونرا ایکینجی دسته دیزینه محکم چالارکن: **حسین اؤز قانینه غلطان اولوبدی**، دئیر.

یا دا

شمر ائله‌دی باغریمیزی قان حسین

جانیمیز اولسون سنه قوربان حسین

ائشیکده شاخسئیی آغاج ایله گئدیلر. هر محلّه‌نین اؤزونه گؤره شاخسئی دسته‌سی اولور، بو دسته‌لر چالیشیرلار هر بیری او بیریندن اؤزل و دوزنلی اولسون. آنجاق شاخسئیه باخانلارا بو چئشیدلی‌لیک چوخ گؤزه چارپماییب اوست ـ اوسته بیر مدل ده نظره گلر. آغاج شاخسئیینده بیر نفر نوحه اوخویوب شاخسئی گئدنلر ده نوحه‌نین هنگی (آهنگی) ایله شاخسئی گئدرلر. آغ‌ساققال‌لار، محلّه‌نین سؤزو کئچرلیلری شاخسئیده دسته باشی اولارلار. دسته‌نین سؤزونده دا شاخسئی گئدنلرین خیردا ـ خیزان اوشاقلاری شاخسئیه

(سینه و زنجیر دسته‌لری) کیمی بئله سلاملاشارلار:

ای حسین نوکرلری بیزدن سلام اولسون سیزه

روز محشرده خانیم زهرا جزا وئرسین سیزه...

تبریزده «شام غازان» محله‌سی‌نین شاخسئی

عزا دسته‌لرینین بیر آیریسی زنجیر دسته‌لریدیر. زنجیر دسته‌لرینده کئچمیشده چوخ و ایندی ده آزاراق قارا رنگده اتک گئییلر. زنجبر ووراناللر باشلارینی بیر قارا لچکله باغلارلار. زنجیر ووراناللرین بعضیلری کؤینکلرینین ایکی طرفینی کؤرکدن کسیب، چیلپاق چیییلرینه زنجیر چالارلار. زنجیر ووراناللر گاهدان ایکی زنجیر اله آلیب ایکی زنجیرلی زنجیر ووراراللر. زنجیر دسته‌لرینده قاباقدا بؤیوک بیر عَلَم، اورتادا پرچملر و دسته‌نین سونوندا همان قاباقدا اولان عَلَمدن بیرینی آپاریلار. عَلَملرده زنجیر هئیتی‌نین آدی یازیلیب، تیکیلر. بعضی زنجیر دسته‌لرینده طبیل ده زنجیر ووراماغین هنگینی تاپماق اوچون دؤیولر. زنجیر دسته‌سینده نوحه‌اوخویانلار هر گونون مناسبتینه باغلی زنجیر نوحه‌سی اوخویارلار.

عزا دسته‌لرینین بیر آیریسی کی، تبریزده اوچ فرقلی نوعدا اجرا اولونور، سینه دسته‌لریدیر. سینه دسته‌لری، سینه وورماق سبکلری ایله اوچ عمده یئره بولونور:
۱- عرب سینه وورماغی،۲-عجم سینه وورماغی ۳-شور سینه وورماغی.

عرب سینه وورماغی: چوخ آدلیم و گؤزل دسته‌لردن ساییلیر. بو دسته‌لرده هامی قارا رنگده گئیینیب، صفه دوزولوب، نوحه‌نین هنگی ایله بیر قدم بؤیره طرف آتیب قوللارینی آچیب ایکی اللی سینه‌لرینه چالیب، داها بیر قدم ایرَلی گئدرلر. عرب سینه‌سینده ده دسته باشی و آغ‌ساققاللار دسته‌نین اؤنونده گئدرلر. تبریزده مارالان و خیاوان محلّه‌لرینین عرب سینه دسته‌سی چوخ آدلیم اولاراق، دفعه‌لر دوربینلرین سوژه‌سی اولوب، مظفریه بازاریندا سینه ووراراق فیلیم‌لر چکیلیبدیر.

عجم سینه وورماغی: بو سبک آرتیق گؤزل و چتین اولماغی، هم ده فقط تبریز شهرینه عاید اولدوغونا گؤره داها آدلیم سینه وورماق طرزلریندن ساییلیر. عجم دسته‌سینده سینه وورانلارین هامیسی رسمی گئییم (کت ـ شالوار) گئیرلر. حتی خیرداجا اوشاقلاردا بو قورالی رعایت ائدیب اونا دَیر وئرمه‌لیدیرلر. عجم طرزینده سینه وورانلار، آرام ـ آرام یاناکی گئدیب بیر اللرینی ایکی

دؤنه قورشاقدان آشاغییا قدر گتیریب، سونرا سینه‌لرینه ووراراﻻر. عجم سینه وورماق طرزینی گؤرمه‌دن، ساده‌جه یازی ایله باشا دوشمک اولماز. تبریزده مارالان و خیاوان محلّه‌لری‌نین عجم سینه دسته‌لری ده عرب دسته‌لری کیمی آدلیم و گؤرمه‌لیدیرلر.

شور سینه وورماغی: بو سبکی داها چوخ گنجلر آراسیندا گؤرمک اولار. بو نوع سینه وورماقدا یا دیز اوسته یئره اوتورالی و یا آیاق اوسته سینه وورالی، دایره‌وار جوقه قوروب، تئز ـ تئز (هر ثانیه ده بیر دفعه) ال سینه‌یه چالینار. بو طرزده اکثراً بیر ال ایله سینه ووراراﻻر، اما گاهدان ایکی اللی سینه‌یه چالیب، شور هنگی ایله اوخونان نوحه‌یه ائشلیک ائدرلر. آدیندان بلیرلی اولان کیمی، جوانلار بو طرز سینه ووراندا شورا گلیب گاهدان کؤینکلرینی چیخاردیب، سینه‌لرینه یئیین ـ یئیین چالاراﻻر.

محرملیک مراسیملری امام حسین(ع)ین اوچوندن سونرا خیاوانلاردان ییغیشیب، ائولر، حسینیه‌لر و مسجدلرده دوام وئریلر. اربعین ده احسانلار یئنه ده چوخالار و اربعیندن سونرا هامی خاطیر ساخلایانلار خاطیردن چیخارلار. حتی صفر آیی‌نین سون گونلرینده پیامبر اکرم(ص)، امام حسن(ع) و امام رضانین(ع) وفات گونلرینه باخمایاراق، اربعیندن سونرا خاطیر ساخلامازلار. امام حسین(ع) و کربلا شهیدلرینین هر ایل دؤنومو شیعه‌لرین آراسیندا اؤز عزیزلری و عایله‌لریندن بیری کیمی نظرده آلینیب و کهنه‌لیب زامانا تاپشیریلمیر. بلکه هر ایل اؤنجه کی ایلدن داها طمطراقلی کئچیریلیر. بونو دا عاشورا قیامی و امام حسین(ع)ین ظلمه قارشی مبارزه و ذلّت آلتینا گئتمکدن امتنا ائتمگیندن ساوای هئچ بیر شئیه باغلی بیلمک اولماز. امام حسین(ع) اؤزو بویوروب: «اگر دینیز ده اولماسا آزیندان آزاده یاشایین!» و انسانلارین فطری اولاراق آزاد یاشاماغا چکیملری اولدوغونا گؤره اونلارین کؤنلونده عاشورا واقعه‌سینه و امام حسینه اؤلمز سئوگی بسله‌نیر.

احد فرهمندی

محرم ـ صفر مراسیملرینده قادینلارین رولو

گیریش

شیعه فرهنگی‌نین ان کؤکلو قوللاریندان بیری محرم آیی‌نین عزادارلیغیدیر. بو آیدا کئچیریلن عزا مراسیملری شیعه‌لرین یاشاییشلارینین دَیرلی بؤلومونو تشکیل وئریر. محرم آیی و اوندان سونرا صفر آییندا کئچیریلن عزادارلیقلار، زنجیرووران دسته‌لری، سینه‌ووران دسته‌لری، شبئه چیخارتمالار، روضه [illegible] و دَیَن قارا، یاشیل، قیرمیزی

عاشورا مراسیملری، دین آیینلرینین ان قاباریق شکیلده گؤرونن عنصری اولاراق محرم آینین عزادارلیقلاری بوتون دیندارلارین ان اؤنملی مراسیمی ساییلیر. بو مراسیملر خالق یاشاییشیندا درین یئر سالاراق، عاشورا اولایلاریندا باش وئرن ووروشمالارلا جان‌یاندیریجی صحنه‌لر، خالقین مذهبی اینانجلاری ایله عاطفه‌لرینده کؤک سالیب و مراسیملرین آرتیق ماراقلا کئچیریلمه‌سینه سبب اولوب.

خانیملارین کئچمیشده کی اجتماعی حضورلارینا؛ فرهنگی و بللی سورونلار اساسیندا قارشی چیخماقلارا باخمایاراق، ائولرده کیچیک ییغینجاقلار قورماقلا ایلک آددیملاری آتیب، زامان سورَجینده چاتیشمازلیقلاری آرادان قالدیرارکن آتا ـ آنالاریندان اؤیرندیکلری مینلرله فولکلور دبلریندن یاردیم آلاراق دین سنتلریله مراسیملری گئنیشلندیرمکده بؤیوک رول اویناپا بیلدیلر. بو گون آذربایجانین بوتون کندلرله شهرلرینده، دین فولکلورونون داها دا یاییلیب گئنیشلمنه‌سینده اؤزلیکله محرم ـ صفر آیلاریندا قادینلارین یئری قاباریقجاسینا اؤزونو گؤسترمکده‌دیر.

کهنه‌لیب چؤروموش هابئله تاریخه قووشموش فرق قویوجو بیر اجتماعی فکره باغلی اولان دوشونجه اساسیندا، کئچمیشده قادینلار ارککلره گؤره ایکینجی درجه‌ده یئر توتوردولار، کیمسه‌لری بللی ـ بلیرسیز سببلریله قادینی ائوده دوستاق ائدیب عمومی فعالیتلرینین قارشیسینی آلیردی، بو دورومدان دولایی، قادینلار دین آیینلرینین یاراتدیغی فرصتی الدن وئرمه‌یب، چوخلو آیین، مراسیم و دبلری یاراتماغا جان آتدیلار. اونلار بو یولدا نه قدر نایلیتلره

اجتماعی حضورلارینین واجب اولماسینا سیلینمز دامغا ووروب، ارککلری دین آیینلری ایله دبلرینده یئنیدن دوشونمگه و آیینلری آرتیق عمومیلیشدیریب گؤزللتمگه یول گؤستریجی اولمالارینی آچیقلاماغا چالیشیلیب.

آچار سؤزلر:قادینلار، آیینلر، دبلر، مذهبی مراسیملر، تعزیه، آغی، مرثیه، نذیر وئرمک، دینی اینانجلار.

۱.اؤن‌سؤز

شادلیقلا آغی دبلرینین آذربایجاندا ان درین کئچمیشی واردیر. آذربایجانلیلارین اجتماعی خصوصیتلریله صنعتچیلیکلری عصرلر بویو هر ساحه‌ده سورکلی کؤک سالاراق ایرلیله‌یب، دئمک اونون بیر بؤلومو چئشیدلی دبلرده اؤزونو گؤسترمکده‌دیر. بیر جامعه‌نین دبلرینین ایچینده گیزلنن آنلاملارادان باش قوتارماق ائله‌جه ده راحات دئییل، آنجاق خالقین اینانجلارلا دوشونجه‌لرینه باغلی اولماقلاری دانیلمازدیر. آذربایجان فرهنگینده تاریخ بویو آزالیب چوخالان و اؤزونه چئشیدلی دورواملار آلان آیینلردن بیری ده آغی دبلریله عزادارلیقلاردیر. ایران دا قادینلارین بو ساحه‌یه قاتیلماقلاریندان بری، دبلر، یئنی شکیلده اؤزونو گؤسترمکده‌دیر. بو یازیدا محرم ـ صفر آیلاریندا کئچیریلن آغی دبلری ایله عزادارلیق مراسیملری قیساجا آراشدیریلیب هابئله قادینلارین حضورو بو دبلرین گئنیشلنیب خالق آراسیندا کؤک سالماسی آچیقلاناجاق.

مقدس اسلام دینی ظهور ائدن گوندن، گونوموزه کیمی آذربایجانیلارین دینه باغلی دبلرله آیینلری چوخلو تپ ـ چئویرلیک گؤروب. شیعه‌لیگه اورکدن اینانان آل‌بویه سلسله‌سی ایران‌دا سیاسی قدرتی اله کئچیردیکدن سونرا شعیه‌لیگه آرتیق اعتبار باغیشلاییب اونو خالقین آراسیندا یاییب گئنیشلندیردیلر. شعیه‌یه باغلی مراسیملرله دبلر صفوی‌لرین حکومتینه

کیمی چئشیدلی شکیلده اؤزونو گؤستریب یاشادی. آذربایجانین اردبیل اؤلکه‌سیندن باش قالدیران صفویلر شعیه‌لیگی رسمی مذهب اعلام ائدرک اونون یئنیدن جانلانیب سنتلرله دبلرینی اؤلکه‌ده یایماق اوچون وار گوجلری ایله چالیشدیلار. دئمک بوتون بو دوره‌لرده مراسیملره باشچیلیق ائدیب مختلف شکیلده دولاندیرانلار، یالنیز ارککلر اولموشلار. خالق آراسیندا قادینلارین چالیشماقلارینین چیرکینلیگینی، ارککلرین دوشونجه‌لریندن سیلمکده، خانیملارین مذهب دبلرینه قاتیلیب ائتکیلی حضورلاری، بو ایستگی یئرینه یئتیرمک اوچون یاراشیقلی بیر یول اولا بیلدی. حکومت آداملارینین اروپا اؤلکه‌لرینده آیدینلاشان فکرلری، سبب اولدو قادینلار اؤزل بیر فرصت اله سالاراق، عاشورا سنتلرینه سایقی گؤسترمک اوچون، اؤزلرینی اوزه چکمگه چالیشسینلار. بو دوره‌ده قادینلار عزادارلیقلا تعذیه مراسیملری یولا سالماقلا، اونون گئنیشلنیب قالارقیلیغینا چوخلو یاردیم ائتدیلر.

محرم ـ صفر مراسیملرینده قادینلارینین رول اویناماقلارین ندنینی آراشدیریب آیدینلاتماق، بیزیم قادین تاریخینین قاباریق نقطه‌لریندن سایبلارکن، بو گونه کیمی بوشقابا قویمالی بیر آراشدیرما اولمایب. بو یازینین ان گوجلو یؤنو، آذربایجان قادینلارین وار اولماقلاری، هابئله آغی، مرثیه ومحرم ـ صفر مراسیملرینه باغیشلادیقلاری اؤزل‌لیکلر، گؤزللیکر و باشقا روللاردیر. یازیدا؛ قادینلارین بو آیلارا گؤره اولان اینانجلارلا چالیشمالاری، گیزلین و آیدین روللاری، فیکیر پروسه‌لر ایله باشقا یؤنلری آراشدیرماقدیر. آرتیریمالیدیر بو چابانین گؤز اؤنونه چکدیکلرینده، یازارین قلم یئترسیزلیگی و الده اولان قایناقلاردان آلینان بیلگیلر موضوعنو چئوره‌لی آچیقلاماقدا آخساقلیقلاری دا اولا بیلر. آنجاق «اوخوجویا یئنی بیر باخینجا آچالیم» سؤزو چوخ دا یئرسیز اولمایاجاق.

۲. عزا مراسیملرینده قادینلارین ایزی

شیعه‌لرین یاشاییشیندا مذهبی مراسیملر، امام حسین(ع) کربلاده شهید اولاندان

سونرا اؤزونه اؤزل بیر یئر آچیب، بو مراسیملر آرتیق دیرچلیب

منزلدایبی سربستجه‌سینه اوجادان آغلاماغی مسجدلرله حسینیه‌لردن باشقا

[illegible]

محرم آییندا، قادینلار؛ ارککلره تای، باشدان آیاغا قارا پالتار گئییب تعزیه‌لرده، مسجدلرده هابئله حسینیه‌لرده کئچیریلن مراسیملره قاتیماق اوچون ائولردن ائشیگه چیخیب شهرلره عزا دولو بیر دوروم باغیشلایارلار، اونلار بو یولدا منت‌سیز پوللار خرجله‌ییب، چئشیدلی احسانلارلا نذیر ده وئررلر. هر گون نئچه ساعت خیاوانلاردا توپلانیب بللی بیریئرده عزا مراسیمی کئچیریرلر.

بعضی قادینلار محرم ـ صفر آیلاری اسیر کیمی بویونلاریندان زنجیر آسلاییب کربلا اسیرلرینینی خاطیرلایاراق ایکی آی بوینو زنجیرلی دولاناردی.

۳. قادینلارین عزادارلیغی

کئچمیشده قادینلارین عمومی چالیشمالارینا محدودیتلر اولدوغونا گؤره اونلار اؤزلرینی گؤرستمک اوچون فرصت آختاریردیلار، هر یئرده تعزیه اولوردو قادینلار دا اورادا گؤرونوردولر.

چوخلاری محرم آیی گلمه‌میشدن اؤنجه بو گونلردن کئچیریلن مراسیملرده اشتراک ائتمک اوچون اؤزلرینی حاضیرلایارلار. شن بویاقلی پالتارلار گئیمزلر، شنلیک تؤردن سؤزلر دانیشماییب بو آیلاردا توی ـ دویون توتماغی حرام سانارلار، گوندلیک خرجلریندن امکان قدری پارالار آییریب، نذیر و احسان وئرمک اوچون، اللریندن گلنی اسیرگمزلر. قارا پالتار ایله قارا پارچا آلماق اوچون بازارا چیخیب، محرم آیینا نئچه گون قالاندان صفر آیی‌نین سون گونلرینه دک قارا گئییرلر. محرم گونلری عزادارلیق ائتمک اوچون مسجدلر، حسینیه‌لر هابئله تعزیه کئچیریلن یئرلرده اولوب، گاهدان دا بیر آز یئمکله آلتلارینا سالماق اوچون بیر پالاز گؤتوروب، اویغون یئر تاپار مراسیملرده اورتاقلیق ائدیب ان یاخشی دورومدا فیض آپارلار. کربلا شهیدلری اوچون کئچیریلن مراسیملرده قادینلارین ماراغی داها دا آرتیق اولور.

ایش اوچون بیر آت گتیریب اوستونه چئشیدلی رنگلردن اولان پارچالار آتاردیلار. خانیملار خسته‌لره شفا ایسته‌مک اوچون اونلارین دونلارینی و باش اؤرتوکلرینی ذوالجناحا سانجاردیلار. اوشاق ایسته‌ین بیرینین نذیری قبول اولوب اوشاق صاحیبی اولسایدی، اوشاغین پارلتاریندان ذوالجناحا سانجیب، اوشاغی او آتین اوستونه میندیردیلر.

قادینلار مرثیه‌سینده حضرت علی‌اصغر بئشیگی اورتایا قویاردیلار. بو کیمی مرثیه مجلیسلرینده آخوند مرثیه اوخویاردی. اوشاغی اولمایان، اوشاغینا شفا آختاران و باشقا آرزیسی اولان ایسته‌دیکلرینی بئشیکدن دیله‌یردی.»

(قابل‌نژاد، ۱۳۹۱: ۸۵)

جعفر شهری یازیر: «دولت طرفیندن محرم مراسیملری اوچون حاضیرلانان تکیه‌لرده قادینلار گون چیخمامیش اورایا گئدیب یئر توتاردیلار، مراسیمه گلنلرین سایی چوخ اولدوغونا گؤره بو یئرلرین قاپیلاری باغلانیب گیریب ـ چیخماق چتین اولوردو، بئله دورومدا قادینلارین هامیسی اؤزلرینه ناهار یئمگی هابئله دیش آلتی چرزلر گتیریب، مراسیملرین سونونا قدر اورادا قالیب فیض آلیردیلار.» (شهری، ۱۳۵۷: ۵۵/۱)

سایسیز قادینلارین حضورو و عزادارلیق موضوعسو ایله درین ایلگیلری، گاهدان بئله مراسیملری توتانلاری، هابئله مرثیه اوخویانلاری، شخصی قازانج فکرینه سالیب، اؤز شهرتلری اوچون توتدوقلاری مجلیسلری داها دا محتشم گؤرستمگه چالیشیردیلار، او اوزدن مراسیملرده مرثیه اوخویانلارلا کربلا واقعه‌سینه گؤره دانیشانلار، قادینلارا آرتیق ائتگی بوراخماق اوچون اؤز سؤزلرینی یوخاری هیجانلار ادا ائدیردیلر. «هر کیمسه قادینلاری چوخ آغلادا بیلیردی، آرتیق آدلانیب، آدی دیل‌لره دوشوردو.» (مستوفی، ۱۳۸۶: ۴۰۸/۱)

حال حاضیریده شهیدلر سالاری امام حسین(ع) اوچون عزادارلیق مراسیملری،

کئچمیشدن بیر آز فرقلی اولسا دا، یاشلی قادینلار اؤز عزادارلیق شیوه‌لرینی دَییشمه‌دن آرتیق سایقی و اینامیلا بو مراسیملرده شرکت ائدیب، فیض آلماقدادیرلار. آنجاق گونده‌مین دَییشمیش شرایطینه گؤره، گنجلر یئنی شیوه‌لرله محرم ـ صفر مراسیملرینده شرکت ائدیب، فیض آلیرلار.

۱,۳ قادینلارا مخصوص عزا مراسیملری

آذربایجاندا آغی آیینلرینین سون شکیلی اسلاما باغلانسا دا، اونون کؤکو چوخ اوزون کئچمیشه دایانیر، یوغ مراسیمی آذربایجان خالقی‌نین سوْی کؤکونده دورانلارین اجتماعی گؤروشونون درینلیگینی و گئنیش‌لیگینی ده گؤز قارشسینا گتیریر.

کربلانین قانلی اولایندا، امام حسین(ع) و اونون ۷۲ یاوری شهید اولدوقدان سونرا، سیدالشیهدا(ع) آغی مراسیملرینین کئچیریلمکلرینین نوعلری احتمالا آذربایجان مسلمان خالقی‌نین کئچمیش سنتلریله یوغلاریندان الهام آلاراق توتولماقدادیر.

«عزا مراسیملری کیشیلرله قادینلار آراسیندا بیر- بیری ایله فرقلی کئچیریلر. قادینلار اولان عزا مجلیسلرنین اؤزونه مخصوص اولار، گئییینیشلر، دانیشیق نوعلری، مجلیسین دولاندیرماسی، قوللوق ائتمه‌سی، شرکت ائدنلرین اوتوردوغو یئر، عزانین اطرافیندا دانیشانلارین ترتیبی، دعالارلا، حاجتلر و ... فقط قادینا مخصوص اولار.

تعزیه‌ده شرکت ائدنلر اؤز ایستکلرینه گؤره شرکت ائدرلر. بیر نوحه‌خوان قاباقجادان دعوت اولار، مجلیسه گلنلرین هربیری‌نین اورگینده مخصوص نیّت اولار، آنجاق هامی کربلا شهیدلرینه حرمت ائتمگه مراسیمه گلیب فیض آپارار.

قادینلار؛ عزا مجلیسینی دولاندیرانلارین دیلیندن ائشیتدیکلری، جان یاندیران

کربلا واقعه‌لریندن، دایانجاقلیق، ایثار، بیرلیک و ... درسلری آلیب، مراسیم کئچیریلن زامانلاردا اؤزلرینی یاشاییشلاریندا اولان بوتون سیخینتی، سیخما ـ بوغمادان آزاد بیلیب، کربلانین قانلی گؤنلریندن دیری قالانلارین دردلرینی ائشیدرکن، گؤز یاشی تؤکمکله اونلارا حرمت گؤسترمکده، یاشاییشلاریندا اولان اورک آغریلاریندان سیلکینیب، دینجلیگه چاتماقلارینی کربلا شهیدلرینه اولان اینانملاریندان بیلیرلر. مرثیه مراسیمی بیتندن سونرا قادینلارین آراسیندا یونگوللوک، بیر ـ بیرینه یاخین اولماق حسی یارانار، هامیسی ایستکلرینه چاتمیش کیمی گؤرونرلر، هامی بیر ـ بیرینه دعا ائتمک اوچون یالوارچی دوشرلر.[۲]» (خانیم عباسعلی نژاد، قایناق شخص).

« قادینلارا آرتیق ائتگی بوراخیب اورکلرینی گوجلندیرن سبب، محرم آییندا کئچیریلن عزالار اولوب، بو مراسیملر سورکلی اولدوغو اوچون خالقین فرهنگینده کؤک سالیب، هر ایل داها طنطنه‌لی توتولوردو.» (بروگش، ۲۲۱/۱۳۶۷:۱).

«وارلیلار بو مراسیملره چوخلو پارالار خرج ائدیب، بوتون وار ـیوخونو بو یولدا وقف ائدنلر ده اولوردو. قادینلار ارککلردن آرتیق محرم مراسیملرینه ماراق گؤستریب، اورک دولو اینانملا شرکت ائدیردیلر.» (بنجامین، ۱۳۶۳: ۲۹۱).

محرم آییندا تعزیه (شبئه) اوخونان مکانلار قادینلارلا دولو اولاردی، مراسیم باشلامامیشدان اؤنجه، اونون نه قدر ماراقلی اولدوغونو اورادا گؤیه یوکسه‌لن «**حسین**(ع) **وای!**» سسیندن بیلمک اولاردی.

«هر یئرده عزا مجلیسی کئچیریلیردی سایا گلمز قادین گلیردی، مراسیم قالابالیغا چکیلمه‌سین دئیه، بوتون یئرلر دولاندان سونرا، ائو یییه‌سی مجبور اولاراق قاپینی باغلاییردی» (مستوفی، ۱۳۸۶، ۴۲۴/۱)

تعزیه (شبئه) مراسیملری کئچیریلمک اوچون، «تکیه» آدی ایله اؤزل بیر یئرلر بللی ائدیلیب، قادینلارین یئرینی کیشیلردن آییریب و تعزیه اوخویانلار اوچون اوجا یئر جورلانار.

۲- قایناق شخصین سؤیله‌دیکلری معیار دیلده یازیلیب.

مراسیمینه آرتیریلیب گونو ـ گوندن گئنیشلندی، مرثیه اوخوماغا داها قول ـ

ـ قانادره‌ئیمک اوچون، نوچه‌شعری اولمالی ایدی، یوایستگی یئرینه یئتیرمک

اوچون [illegible] (۶) [illegible]

[illegible] شعری ایله [illegible]

«نوحه اوخویان قادینلار بوتون اؤرتوکله (حجاب کامل) قادین مجلیسلرینده نوحه اوخویوردولار. گؤزل سسلری اولان بو قادینلار روضه‌خوان ملّا آدلانیردیلار». (مونس الدوله، ۱۳۸۶: ۲۲۵).

فتحعلی شاه‌ین قیزی، میرزا حسین‌خان سپهسالارین حیات یولداشی اولان، ماه‌تابان قمرالسلطنه خانیم، قادینلارین روضه اوخوماسینا چوخ ماراقلی ایدی. محرم ـ صفر مناسبتیله رمضان آیلاریندا هر هفته بیر گون روضه‌اوخوماق مجلیسی

«خرجله‌دیگیز و نذیر ائتدیگیز هر هانسی شئیی، شوبهه‌سیز کی، الله بیلیر، لاکین ظلم ائدنلرین [illegible] بیر [illegible] اولماز!» (بقره سوره‌سی ۲۷۰_ جی آیه)

«اونلار ائله کیمسه‌لردیرلر کی، ائتدیکلری نذیری یئرینه یئتیرر و دهشتی بورویه‌جک گوندن قوخارلار.» (انسان سوره‌سی، ۷_ جی آیه)

بیرینین یاشام دورومو گرگینلشنده، اونون آرادان قالدیرماسینا مادی عامل‌لرین الیندن بیر ایش گلمه‌ینده، یا دا حیاتین چاتیشمازلیقلارینی آرادان قالدیریب، یاشاییشینی یاخشیلاتماغا گؤره نذیر دئییر. نذیر، نیّت، ایستک هابئله بیرینه بالوارجی دوشمک آنلاماندادیر. دوغرو معنادا نذیر؛ انسانلا الله، پیغمبرلر،

[illegible]

[illegible]

ارتیق قبول اولماسینا اینانیلاراق، قادینلار طرفیندن بوللو قارشیلاریر، باشقا
طرفدن ده عاشورا سمبل‌لارینین وسیله‌سیله نذیرلرین اجابت اولماسینا چوخ
استعمال ئریلیر، ائله بونا گؤره بو آیلاردا نذیر و نذیر وئرمک، ایلین باشقا

٤. سونوچ (نتیجه)

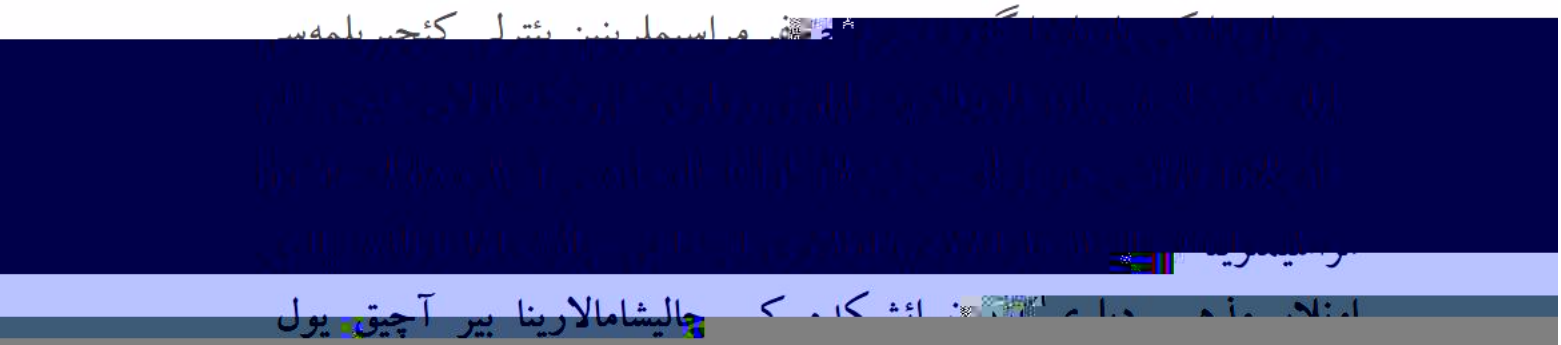

جالیشامالارینا بیر آچیق یول

اولان گوجلو اینامالاریندان باشقا، بیر زاد اولا بیلمز، اونلار، مقدس اسلام دینی، قادینا وئرن مشروع آزادلیغی اله گتیرمک اوچون، بعضی یئرسیز سیخینتلاردان قورتولوب، اجتماعی چالیشماقلارا قاتیلماغا، عَلَم و بیلیک الده ائدیب ساوادلانماغا هابئله قادینا اولان سرت داورانیشلاردان جان قورتارماغا؛ عاشورا مراسیملرینده سربستجه شرکت ائتمگی، ان اویغون و یاراشیقلی یول سئچدیلر.

ایران اؤلکه‌سی‌نین کئچمیش محیطینده قادینا قارشی حاقسیزلیقلاردان قورتولماقلارینا و آدیم ـ آدیم بئجریلمکله ساوادلانماغا یورومکلری، هابئله اؤز حاقلاری ایله تانیش اولماقلارینا باشلانیش یولونو محرم ـ صفر مراسیملرینده شرکت ائتمک، اویغون سئچیم اولا بیلدی. اونلار بو یول ایله اؤزلرینی دین عالیملری و بیلیکلی کیمسه‌لره یاخینلادیب، معنویاتلارینی درینلدرک، سئچدیکلری یولو، اؤز آزادلیقلاری ایله حاقلارینا چاتماق اوچون، ان خطرسیز یول ساندیلار. زامان سوره‌جینده داها آرتیق اؤزلرینی گؤسترە بیلدیلر. تبریزده زینب پاشا کیمی اورکلی قادینلارین اوزه چیخماسینی، هابئله قادینلارین تنباکو، مشروطیت انقلابلاریندا و نهایت اسلامی انقلاب نهضتینده کی اولان حرکتلرینی اؤرنک گتیرمک اولار.

سون سؤز بو کی؛ آذربایجان قادینلاری آتا ـ بابالاریندان قالان گوجلو عادت ـ عنعنه‌لری، بیر ده مذهبه اولان درین اعتقادلاری، محرم ـ صفر سنتلری‌نین، دیلری‌نین، مراسیملری‌نین گئنیشلنمه‌سینده گوجلو ائتگی بوراخیب، بو

قایناقلار:

بروگش، هنریش (۱۳۶۷)، سفری به دربار سلطان صاحبقران، ترجمه‌ی مهندس کردبچه، ج ۱، تهران: اطلاعات.

بنجامین، ساموئل گرین ویلز (۱۳۶۳). ایران و ایرانیان، عصر ناصرالدین شاه، ترجمه‌ی محمد حسین کردبچه، تهران: جاویدان.

خدابخش، مریم (۱۳۸۹). قادین نذیرلریندن مرثیه‌لر و سوفره‌لر، ائل‌بیلیمی،سایی ۲۷، تبریز.

دالمانی، هانری رنه (۱۳۳۵). سفرنامه‌ی از خراسان تا بختیاری، ترجمه‌ی علی محمد فره‌وشی، تهران: امیرکبیر و ابن‌سینا.

سرنا، کارلا (۱۳۶۲). آدم‌ها و آئین‌ها در ایران، ترجمه‌ی علی اصغر سعیدی، تهران: زوار.

سیاح، حمید (۱۳۴۶). خاطیرات حاج سیاح یا دوره‌ی خوف و وحشت، تصحیح سیف‌الله گلکار، تهران: ابن‌سینا.

شهری، جعفر (۱۳۵۷). گوشه‌ای از تاریخ اجتماعی تهران قدیم، ج ۱، تهران: امیرکبیر.

صرافی، علیرضا (۱۳۸۹). آغی و آغیچی، ائل بیلیمی، سایی ۲۷. تبریز.

عباسی، کاظم (۱۳۷۸)، گؤروش، بیرینجی جلد، تبریز، گردآورنده.

فرهمندی، احد(۱۳۸۹) الله اوشاغیم اؤلمه‌سین، ائل بیلیمی، سایی ۳۲، تبریز.

قابل‌نژاد، رحیم و فرهمندی، احد (۱۳۹۱). باغ معروف/ محرملیک، تبریز: آیین دادرسی.

مستوفی، عبدالله (۱۳۸۶). شرح زندگانی من، تاریخ اجتماعی و اداری دوره‌ی قاجاریه، ج ۱، تهران: هرمس.

مونس الدوله، (۱۳۸۶). خاطیرات مونس الدوله، ندیمه‌ی حرمسرای ناصرالدین شاه، به کوشش سیروس سعدونیان، تهران: زرین.

ویل دورانت (۱۳۷۶). مشرق زمین گاهواره تمدن، مقدمه، ترجمه‌ی احمد آرام، ج ۱، تهران: شرکت انتشارات عَلَمی و فرهنگی.

ویلس، چارلز جیمس (۱۳۶۶). تاریخ اجتماعی ایران در عهد قارجاریه، ترجمه‌ی سیدعبدالله، به کوشش جمشید دودانگه و مهرداد نیکام، تهران: طلوع.

قاینات شخص: خانیم‌بالا عباسعلی نژاد/ دوغوم۱۳۲۲، تبریز ، ساوادی: اکابیر.

سلماسدا محرم‌لیک مراسیمینه بیر باخیش

کاظم عباسی

دکتر توحید ملکزاده دیلمقانی

قاپناق شخصلر:

حاج الله‌وئردی عباسی

(دوغوم ایلی: ۱۳۰۲،دوغوم یئری: سلماس، ساوادی: اکابر/ یازیب-اوخوما، ایش: دلال)

فاطمه حبیب‌زاده

(دوغوم ایلی: ۱۳۰۵، وفات ایلی: ۱۳۸۴، دوغوم یئری: سلماسدا «حمزه کندی»، ساوادسیز، ایش: ائودار خانیم)

محبوب شمس‌تمر

(دوغوم ایلی: ۱۳۱۴، وفات ایلی: ۱۳۸۶، دوغوم یئری: سلماسین «تَمَر» کندی، یاشادیغی یئر: سلماس، ساواد: بیرینجی سیکل)

توپلاما زامانی و یئری: ۱۳۷۸، سلماس

بو مقاله‌نین بیلگیلری توپلاما تاریخیندن اون ایللر اؤنجه‌نی نظرده توتاراق قاپناق شخصلردن سوروشولوب، الده ائدیلمیشدیر. بونا گؤره ده بوگونکو دوروم ایله توتوشدوردوقدا فرقلرین اولدوغو قاچینیلمازدیر. اؤزللیکله نوحه

اوخویانلار قونوسوندا بوگونون دورومو چوخ فرقلی سایلیر. هابئله آدلاری گئدن بعضی شخصلر، یازیلارین توپلاندیغی زامان یاشاماقدا اولسایدیلار دا، بو گون دونیالارینی دَییشمیش اولا بیلرلر.

سلماسدا، اؤنجه‌لر، محرم آیینا ۱۰-۱۵ گون قالا، محرملیگین قاباغینا چیخسینلار دئیه، مسجدلری قارالار، یاشیللار، عَلَملر و بایراقلار ایله یئنی شکیل و دوزن وئریب، اوخوماغا حاضیر ائدردیلر. محرم آیی‌نین قاباغینا چیخماق، اوروجلوق آیی کیمی، آذربایجانین باشقا شهرلرینده ده واردیر؛ اؤرنک اوچون، تبریزده اون گون محرم‌لیگه قالا، یئنی یئتمه‌لرین اشتراکی ایله شاخسئی دسته‌لری چیخار. آنجاق مراسیملرین اساس باشلانقیجی، باشقا سؤزله مسجدلرین اوخوماغی، محرم آیی‌نین بیریندن اولور.

محرمین بیریندن امامین شهید اولان (عاشورا) گونونه کیمی هر گون بیر نفره حصر اولوب، اونون احوالاتیندان دئمک عمومی بیر دب کیمی سلماسدا کئچیریلن مراسیملرده گؤرونمکده‌دیر. بو کیمی احوالات دین عالیملری طرفیندن منبر اوستونده، هابئله منبرین آیاغینا دوران مرثیه (روضه) اوخویانلارین طرفیندن دیله گلیب، نوحه اوخویانلارین سؤیله‌دیکلری نوحه‌لرین مضمونونو تشکیل ائدر. آنجاق محرمین دوققوزونجو (تاسوعا) گونو ابوالفضل حضرتلرینه، اونونجو (عاشورا) گونو ایسه امام حسینه حصر ائدیلیبدیر.

بو اون گون ایچریسینده مسجدلرده هر گئجه عالیملرین دانیشیقلاریندان و مرثیه اوخویانلارین کربلا احوالاتینی حزین سس ایله تصویره چکیب، اشتراک ائدنلری آغلاتدیقدان سونرا، مسجد ایچینده سینه یا ایسه زنجیر دسته‌لری ترتیب ائدیلیر. سلماسدا نوحه‌لرین ریتمی و اوندان آسیلی اولارق زنجیر و سینه ووراق «اوچ ضرب»دیر. بو ریتم اورمودا دا یاییقیندیر.

سلماسدا دسته‌لرین گئجه وقتی ائشیگه چیخما رسمی یوخدور؛ تکجه باش

یارمانین یاساق اولمادیغی دؤنمده، شاخسئی- واخسئی (باش یارانلار) دسته‌لری گئجه‌لر محلّه‌لره چیخارمیشلار. البته دئدیکلره گؤره چوخ اؤنجه‌لر زنجیر و سینه دسته‌لری ده محلّه‌لره چیخیب، باشقا دسته‌لر ایله ده اوز به اوز گلدیکده داعوا دوشوب، بیر ـ بیرینین داوول، عَلَم و بایراقلارینی آلارمیشلار؛ آنجاق بو دبین آرادان قالدیریلدیغیندان چوخ زامان کئچیر.

ایندیلیک سلماسدا زنجیر و سینه دسته‌لری تاسوعا و عاشورا گونلری محلّه‌لره چیخیب، خیابانلاری دولانیرلار. بو دسته‌لرین قاباغیندا قوربان نذیری دئین عایله‌لر قوربانلیقلارینی کسرلر؛ ساری شیله، سود و شربت نذیر دئینلر ده بونلاری مراسیمده اشتراک ائدنلر آراسیندا پایلایارلار. دسته‌لر حاجتلری اولان ائولر، هابئله سلماسین مریض‌خاناسی اؤنونده دایانیر، اشتراک ائدنلر اللرینی گؤیه قالدیریب، حاجتلر دیله‌دیکده «آمین» یا دا «قبول اولسون» دئیرلر. سلماسدا امام حسین‌ین تعزیه مراسیمینده ایشلنن موسیقی آلَتلری داوول ایله چارپانا(سنج)دیر. آنجاق اؤنجه‌لر بو کیمی مراسیملرده طبل، قره‌نئی (کلارینت)، شیپور، چارپانا آلَتلریندن یارارلانارمیشلار.

دسته‌نین سینه و زنجیر ووران صف‌لرینین اؤنونده امام حسین‌ین آز قوشونونو خاطیرلادان چئشیدلی عَلَملر آراسیندا سودامَرجه شهید اولان «علی اصغر»ی گؤز اؤنونه گتیرن، باش اوستونده دولاندیرماق اوچون حاضیرلانمیش بئشیک واردیر. بونلارین (عَلَملر و بئشیکلرین) یانیندا امام حسین‌ین آتی «ذوالجناح»ی تمثیل ائدن، ساواش میدانیندان چیخمیش بیر آت کیمی بَزَنن آت دا گؤرونور. اشتراک ائدنلردن بیر نئچه یئنی یئتمه اوغلان اوشاغی «آت»ا دوغرو گئدرک بو شعری اوخویارلار:

«فاطمه نوری عینی

حسین قدرتی لیلی

هاردا سالدین حسینی

سنه قوربان ذوالجناح

***

ندن شئیها چکرسن

گؤز میدانه تیکرسن

هانی بابامین باشی

سنه قوربان ذوالجناح»

سونرا «سنه قوربان ذوالجناح» دئیرکن اللرینی آتین باشینا چکرلر. بوندان سونرا نئچه آددیم دال- دالی گئدیب، یئنه «آت»ا دوغرو گلرلر. عاشورا گونلری ایسه آتین آلنینا ال چکمک یئرینه، باشینا سامان سپرلر.

سلماسدا، آذربایجانین دؤرد بیر یانیندا اولدوغو کیمی، عاشورا گونو مراسیمی داها اطرافلی کئچیریلیر. سینه و زنجیر دسته‌لرینی تشکیل ائدنلر، باشلارینا ایسلادیلمیش کول یاخدیقلاری حالدا (ایندیلر یئرینه یئتیریلمیر) خیابانلاری گزیر، سونوندا شهرین قبیرستانلیغینا گئدیب، نهایتده هر دسته (هیئت) اؤز مسجدینه قاییدیر.

عاشورا گونو سلماسین ایکی فرقلی منطقه‌سینده و بعضی قصبه و کندلرینده (کهنه شهر، ساورا، گول‌اوزان، حَبَشی و...) شبئه مراسیمی ده کئچیریلر. اؤنجه‌لر شبئه کئچیریلن کندلر «کهنه شهر، گول‌اوزان، خه‌نه‌یه (خانقاه)، ساورا (سوره) و اوله (Ülə)» ایمیش، آنجاق بو گون همین مراسیمین ان اؤنملی یئرلریندن کؤهنه شهر، گول‌اوزان، بیرده حَبَشی‌نی آد وئرمک اولار.

عاشورا گونو ناهاردان سونرا سلماس بؤلگه‌سینین بوتون مسجدلرینین هیئتلری و دسته‌لری، شهردن و کندلردن، کهنه شهره ساری یوللانیب، اورادا اولان امامزادانین زیارتینه گئدرلر. بو زامان کهنه شهرده قارایا بورونوب، یاسا باتمیش انسان دنیزی یارانار. بو بؤیوکلوک و عظمت یادداشلاردان سیلینمه‌ین بیر صحنه کیمی آلقیلانیر.

عاشورادان سونرا، امام حسینه حصر اولونان مراسیملر امامین اوچونه کیمی مسجدلرین ایچینده اولاراق، داوام ائدیب باشا چاتار. آنجاق قیرخ گون سونرا، اربعینده مسجدلرین ایچینده کئچیریلن مراسیملر یئنه تکرار اولار.

مراسیملرده ان اؤنملی رولو اویناپانلاردان بیری مرثیه و نوحه اوخویانلاردیلار. اسکیدن سلماسین دَیرلی مرثیه (روضه) اوخویانلاری اولموشدور. بونلارین ایچینده «شمسی ملّا» سئحر ائدیجی سسی ایله هله ده خاطیره‌لرده یاشاییر. دئدیکلره گؤره «شمسی ملّا» مرثیه اوخوماغا باشلایاندا جماعت قان آغلایاردی. یئنه ده، دئدیکلره گؤره، قاجار شاهی «محمدعلی شاه»ین بو ماحالدا یئر- یوردو اولدوغوندان دولایی، کهنه شهرده ایکن بیر مرثیه اوخویان ایسته‌ییر. «شمسی ملّا»نی آپاریرلار. «محمدعلی شاه» اونون سسینی دینله‌دیکده، اونا «شمس الذاکرین» لقبینی وئریر. «شمس الذاکرین»ین اوغلو اولمادیغیندان سوی (عایله) آدی اونودولوبدور، آنجاق قیز نوه‌سی هله ده دیری‌دیر.

سلماسین باشقا مرثیه اوخویانلاریندان «حاجی میرمحمود رضوی»، «حاجی میرمهدی سیدباقری»، «حاجی ملّا عباس قاره‌ای» و«حاجی ملّا اسماعیل نجفی» اولموشلار. حاجی میر مهدی‌نین اوغلو «حاجی میرهادی» ایندیلیک سلماسدا روحانی‌دیر.

سلماسدا دَیرلی مرثیه اوخویانلار اولسالاردا، نوحه اوخویان او قدر ده اولامیشدیر. بورادا محرملیک مراسیملری اوچون تبریز کیمی شهرلردن نوحه اوخویان گتیررمیشلر. آنجاق ایندیلیک قوجالمیش «میرجلیل صفوی» سلماسین اسکی نوحه دئینلریندن ساییلیر. هابئله «میرحسن هاشمی» ایله اوغلو «میراحمد» نوحه دئینلردن اولموشلار. «میراحمد» ۱۳۵۰-جی گونش ایلینده بیر ماشین قضاسیندا، آتاسی «میرحسن» ایسه ۱۳۷۶ دا اجلین اوخونا توش گلیب، فانی دنیایا گؤز یوممو‌شلار.

ماراغادا محرم آیی مراسیمی

رویا راک

قایناق شخص:

راضیه بهجت پور

۶۴ یاشیندا

توپلایانین حؤرمتلی آناسی

ماراغادا آذربایجانین باشقا شهرلری کیمی، محرم آیینا اون گون قالا عزادارلیقلارا حاضیرلیقلار باشلانار، ماراغانین مؤمن و امام حسین‌چی خالقی مسجدلری هابئله امامزادالاری سیلیب ـ سوپوروب دووارلارا قارا پارچالار چکیب هر یئره عَلَملر آسارلار. شاخسئی وسایلی حاضیرلانار و هر گئجه بیر ـ ایکی ساعات عزادارلیق اولونار. امام حسین(ع)ین عاشقلری بوآیین باشلانیشییلا شهرین هر یئرینده عزادارلیقلاردا قاتیلیب، اماملارینا یاس توتارلار. محرمین اوّل گونوندن رسمی اولاراق عزادارلیق باشلانار. گوندوزلر سینه ووروماق، زنجیر ووروماق و شبئه اوخوماق

قادینلار و اوشاغلار دا گوندوز یا گئجه بو مراسیملره باخماغا گئدیب و مولا

[illegible]

لاردا، خیاوانلاردا [illegible] امامزادا

[illegible]

عاننگ دوز کون رسملرینین بیری، محرم ایرنین اوچوز کونو (علم بندلیق)

[illegible]

اما سونرا بو عَلَملردن سووای بیر بؤیوک دمیر عَلَم دوزلدیبلر و هر ایل ماراغانین دروازا محلّه‌سی‌نین میدانیندا بیل مکانیکی و جرثقیل‌لر یاردیمی ایله تیکیلیر و بوتون نذیری اولانلار پارچالارین بو عَلَمه باغلارلار؛ بو عَلَم کربلادا امام حسین(ع) قوشوتوثون علمینی جنت‌ماکانلاران سمکیه‌گدیریر. قرمز متر اوزونلوقدادیر و صفرین سونونا کیمی میداندا تیکیلی قالار.

عَلَم یئرینه تیکیلدیکدن سونرا، آلتیندا قوربانلیقلار کسیلر و بوتون محلّه‌لرین

دوققور نونجو گون یعنی تاسوعا گونو، شمع یانلاماق گونو دور. بو گونده شمع

[illegible]

عاشورا، لرزگه نمه‌شیف دنو بیر بیر یئرینندن، حسین(ع) بن اهلبیتین نین ماتمینده

کسیلمیش باشینی خاطرلایاراق عزادارلیق اولوب مراسیم سونا چاتار.
عاشورا آخشامی شام غریبان مراسیمی هر یئرده توتولار و دسته‌لرین
«شیعه باشون ساغ اولسون
اولدوردولر حسینی صحرای کربلاده»
سسی هریئردن قولاغا چاتار.
قدیملر عاشورا گونو بیرعده آغ کفن گئییب، باشلارینی یاراردیلار کی، عوام دیلینده اونلارا قانلیلار دئییلردی، بو رسم اون- اون‌بئش ایلدن بویانا آرادان گئدیب و داها یاپیلمیر.

خانیملارین عزادارلیغی

خانیملار عزادارلیق دسته‌لری و شاخسئیلرده عموماً قیراقدا دوروب اؤز ایچینده عزادارلیق ائدرکن فیض آپارارلار. اما قادینلار ائولرده یا مسجدلرده اؤز آرالارییندا کئچیریلن مراسیمینده (محرمده هر گون اولار) اؤزلری شبئه چیخاردیب و یاس توتارلار؛ بو مراسیملرده هر گون زیارت عاشورا اوخونار. قادینلار آراسیندا چیخان شبئه اوخویانلاردان، عروس فاطمه، قبیله بنی‌اسد، و حضرت علی اصغر بئشیگی شبئه‌لرینه اشاره ائتمک اولار.

• امامین اوچو گونو قادینلارین قبیله‌ی بنی اسد شبئهی اولار «قادینلار و اوشاقلار بئلی کولونگ گؤتوروب شهیدلری دفن ائلمه‌یه گئدرلر»

خوی‌دا محرملیک مراسیملری

علی ظفرخواه

شاخسئی گئتمک[1]

شاخسئی دسته‌لری محرم‌لیگین اوّل گئجه‌سیندن باشلایاراق عاشورا گئجه‌سینه کیمی هر گئجه ادامه تاپاردی. دسته‌نین قاباغیندا عَلَم گؤتوررر، طبل، شیپور، بالابان و قره‌نئی چالاردیلار. اوّل‌لر مشعل و گازچیراغی، ایندیلر ایسه برق لامپالاریلا دسته‌نین ایشیغینی تامین ائدیرلر. هر کس ساغ الینه قمه یا آغاج آلار و سول الی‌له قاباقداکی آدامین قاییشی یا اتگیندن یاپیشاردی. ایندیلر الینی یولداشی‌نین چیگنینه قویور. بیر نفر دسته‌باشی اولار، شعارلاری او

صف: **امامـحسین ـ آغام**

قاباقداکیلار: **شهید ـ حسن ـ علی**

صفین باش طرفی دئیردی: **حسن، حسین گول دسته.**

صفین دیب طرفی دئیردی: **یزید دوشوب اوزو اوسته.**

ـ هانسی گروهون بئله مولاسی وارـ حسن، حسین یا علی

ـ شیعه‌لرین حضرت عباسی وارـ یزیده لعنت گلی

ـ حسن حسین آغام وایـ کربلادا قانلی قیلینج پاس توتوب

ـ یا امام حسین آغام وایـ ملاکه‌لر حسینیمه یاس توتوب

عاشورا گونو سحر تئزدن «قانلی دسته»سی آغ گئیر، ال‌لرینه قمه آلار، گئجه‌لر کیمی یاپیشیب بیر مدّت شاخسئی گئدردیلر. چوخلو تماشاچی جماعت ده گلیب ییغیشاردیلار. آغلایان کیم، قانلی دسته‌سینه نذیر دئییب، خورما، شربت و آغ پارچا وئرن کیم، بیشمیش نوخود ساتان کیم، بعضی بالاجا اوغلانلار یا آز یاشلی یئنی یئتمه‌لر، خونچا دولاندیراردیلار. خونچا عبارت ایدی بیر کیچیک تاخت ـ طابقچا یا بیر ایری چای مجمعه‌سیندن کی ایچینده بیر

بوشقاب گؤی (بوغدا یا مرجی)، بیر ـ ایکی قوطو ساتدیق شمع و نئچه دنه پالچیغا تاخیلمیش یانار شمع اولاردی.
بعضیلری سسله‌نیب دئییردی: علی اصغر خونچاسی، بعضی جناب قاسم خونچاسی، بعضیلری علی‌اکبر خونچاسی. سسله‌یردیلر: شمع آلان، شمع نذیری اولان. هر کیم اونلارین خونچاسینا شمع قویسایدی، او، اویانا شمعی سؤندوروب قوطویا قویار و ساتاردیلار. بیر ـ ایکی آت بزه‌ییب (یایلیق، پارچا و آینا ایله) یوگنیندن یاپیشیب گزدیردیلر. هردن ده آتین یهرینه بیر بالاجا اوشاق اوتوردارديلار. ائشیتدیگیمه گؤره بیزدن قاباق دوره‌ده هردن شاخسئی دسته‌لری پلیس اداره‌سینه گئدر و دوستاقدا اولان مقصرلردن آلیب بوراخارمیشلار. شاخسئی سسی و طبل گورولتوسو میدانی بورویردی. آخیردا قانلی دسته‌سی بو شعاری وئرر:

نئجه قان آغلاماسین داش بوگون،

کسیلیب یئتمیش ایکی باش بوگون.

ای داد شمر الیندن،

فریاد شمر الیندن و ....

پهلوی رژیمی‌نین سونلاریندا، شاخسئی دسته‌لری رونق‌دن دوشموشدو. دسته‌لره یاپیشان اوچ جوت بیر تک آدام قالمیشدی. اما اسلامی انقلابدان بری، ایلدن ایله رونق تاپیر و جماعتین ده ماراغی آرتیبدیر. ۱۳۷۳ـ جو ایلدن بری اؤلکه‌میزین هئچ یئرینده عاشورا گونو باش یارمادیلار.
قدیملر جماعت بوندان آز اولاردی و هر دسته اؤز ابتکارینا گؤره جماعتی آغلاتماق یا محزون ائتمک اوچون بیر نمایش ترتیب وئررردی. مثلاً بیر کیشی‌یه عرب پالتاری گئیدیرر، قولتوغونا بیر قورو مشک وئرر، بئش ـ آلتی بالاجا اوغلان اوشاغی دا عرب نشانه‌سی اولاراق باشینا چفیه باغلایار

و دسته‌نین یانینجا گلردیلر. اوشاقلارین هره‌سی‌نین الینده بیر مس پیالا، هردن عربین باشینا ییغیشار، بوش پیاله‌نی عربه ساری اوزادار و محزون سس ایله دئیردیلر:

ای عموجان العطش! جواب وئررردی: **یاندیم آمان العطش!** اوشاقلار داغیلار بو عمل یئنه ادامه تاپاردی. بورادا عرب، حضرت ابوالفضلی تمثیل ائدردی. بعضی مسجدلرده شبئه چیخاردارديلار. شبئه چیخارتماق یعنی کربلا واقعه‌سینی صحنه‌لشدیرمک. شبئه چیخارتماق بیر دراماتیک تأتر دئمکدیر.

عاشورا گئجه‌سی شام غریبان توتار و امام- ین اوچونجو گونونون گئجه‌سی یاخاباغلاما اولاردی. او گئجه‌دن سونرا داها زنجیر ووورمازدیلار. بیرده امام - ین قیرخی اربعین گونو زنجیر ووراردیلار. عزادارلیق گونلری، بعضی ائولرده دسته‌لره صبحانه یا ناهار یا دا شام وئررديلر. مثلاً دب اولاراق هر ایل تاسوعا گونلری شووه‌نه‌نین باغ کوچه‌سینده بیر عزا دسته‌سینه صبحانه وئررديلر.

عاشورا یا اربعین گونلری، نذیر اولان ائولر ساری‌شیله یا پئنجر آشی بیشیرر یا حالوا چالار و دالانین بوتون قونشو ائولرینه داغیداردیلار.

شکیل آچانلار

محرملیک عرفه‌سینده یا باشقا آیلاردا بعضی آداملار شکیل آچاردیلار. شکیل بؤیوک بیر پارچانین اوزرینده کربلا واقعه‌لرینی بویالی رسمیلرله نمایش ائتدیرن بیر تابلو دئمکدیر. رسمیلَرین اوستونه اونو اؤرته‌جک قدر پارچا یئکه‌لیکده آغ پرده چکیلمیش اولاردی. شکیل آچان مسجدده یا یول قیراغیندا، بورو کیمی بوکدویو شکیلی آچیب آسلایار، رسمیلرین اوستونده کی پرده‌نی تدریجاً زامان ـ زامان آچار و هر نوبه آچدیقدا، کربلا واقعه‌لری‌نین بیر صحنه‌سی‌نین شکیلی گوروشر و شکیل آچان سوزله و نوحه اوخوماقلا او مصیبتلی صحنه‌نی جماعته ایضاح ائدر و اونلاری آغلادیب یا متأثر ائدر، البته کی جماعتدن پول ییغاردی.

شکیل آچان بیر نقالین هئیکلی- تبریز –محرم موزه‌سی

نوحه‌خوانلیق و دسته‌لر[۲]

نوحه‌خوانلیق چوخداندی دبلریمیزه قوشولوب، ائلیمیزله یاشاییر. کئچن رژیم آنا دیلیمیزین یاساق اولدوغو آغیر ایل‌لرده، نوحه ادبیاتیمیز حیاتینا ادامه وئردی. دسته‌لرده سسله‌نن نوحه هاوالاریمیز حیاتینا ادامه وئردی. نوحه هاوالاریمیز فارسلارینکیندان فرقلنردی. اما انقلابدان اؤنجه‌دن باشلایاراق نوحه هاوالاریمیز فارسلارینکی‌یلا عینی‌لشمگه ساری گئدیر.

هر دسته‌نین بیر یا نئچه نوحه‌خوانی اولاردی. یاخین ایل‌لرده، نوحه‌خوانلیغا علاقه بسله‌ین اما یاخشی سسی اولمایان بعضیلری، گؤزل ایفاچیلیق قدرتی و بیان گوجوندن یارارلاناراق نوحه شعرلرینی اؤزل طرز ایله دیکلمه ائدیر. قشنگ ده جماعتی آغلادیرلار.

دسته‌نین اؤزل بیر حسینیه‌سی اولاردی. هردن چاغیریلماق اوزره ائولرین بیرینه ییغیشاردیلار. ائو یییه‌سی معمولاً دسته اوشاغیندان اولاردی کی اؤنجه‌دن دسته بؤیوگونو گؤروب وعده آلاردی. بعضی ائولرده دسته اوشاغینا صبحانه چای ـ چؤرک، ناهار یا دا شام وئررديلر.

نوحه‌خوان یا دسته باشی دسته ده اعلام ائدردی کی، مثلاً صاباح سحر دسته‌میز فلان ائوده‌دیر، چای ـ چؤرک وئره‌جکلر. دسته، شام یا ناهارا چاغیریلاندا، دسته بؤیوگو احسان یییه‌سی‌نین دئدیگی ساییجا، بیر تعداد دسته اوشاغینا بیر ـ بیر دئیردی شاما یا ناهارا گلسین. اؤنجه‌دن دسته‌نین علَمینی حسینیه‌دن گتیریب او ائوین قاباغینداکی آرخین قیراغینا تاخار و باشقا علَملری قاپی‌نین یانیندا دیوارا سؤیکه‌یردیلر. ائو دالان ایچینده اولاردیرسا، علَمی دالانین قاباغینداکی آرخین قیراغینا تاخاردیلار. دسته اوشاغی ییغیشدیقجا هر تزه گلنه بیر چایگتیررديلر. معمولاً یاشلی و قوجا آداملار کورگین وئریب دیوارا دایانار، اوشاقلار و گنجلر ایسه، آرادا سیرم ـ سیرم دیزه چؤکوب یا باغداشینی

۲– ظفرخواه، علی. ائل بیلیگی ثروتیمیز. انتشارات یاران، چاپ اول، تبریز ۱۳۸۳، ص ص۵۴-۴۹

قوروب اوتوراردیلار. زنجیر ووراناللارین هامیسی کورگی آچیق یا کورگی‌نین پیچتلی دویمه‌لری سونرا آچیلاجاق قره کؤینک، یوخاریسی کئشلی قره فیته گئیر و باشلارینا کله‌قئیی (kələqeyi) باغلایاردیلار. فیته‌نی زنجیرین یانینجا اللرینده گتیرر، زنجیر ووراندا گئیردیلر. بعضیلری دسته‌یه گلنده یا دسته داغیلیب گئدنده، زنجیر و فیته‌نی بویونلارینا قویوب آسلایاردیلار.

دسته‌نین گؤزل صمیمی فضاسی، اؤزل سئویملی صفاسی وار ایدی. امام حسین(ع) آدی کؤلگه‌سینده سیرم ـ سیرم ایلشن قره کؤینک شاد گنجلر و اوشاقلار، بؤیوکلرین صحبتی، گنجلر و اوشاقلارین آرامجا دئییب ـ گولوب دانیشماغی، دجل اوشاقلارین بیر ـ بیرینه ملاییمجه ایجشمگی، یئنی گلنلرین مجلسین رونقینه آرتیرماسی، چای پایلایانلارین آرادا گلیب ـ گئتمه‌سی؛ استکان نعلبکی سسی، تربشن زنجیرلرین سسی جماعتین همهمه‌سینه قاریشماسی، گؤز اوخشایان، خوشا گلن بیر صحنه، اورگه یاتان بیر موسیقی تؤرَدیردی. بو مجلسلرین جاذبه‌سی هامینی چکیب گتیریردی.

زنجیر دئدیکده، بیر آغاج دسته و بو دسته‌نین باشیندا کی دمیر حلقه‌دن نئچه قول زنجیردن اولوشار. هردن ده زنجیرین دسته‌سینی بورونجه توتاردیلار. اوشاق زنجیرینین ایکی ـ اوچ قول زنجیری اولار، بؤیودوکجه ایلده بیر قول زنجیرینه آرتیراردیلار. بعضی بالاجا اوشاقلارا یاشیل کؤینک گئیدیررردیلر. بالاجا اوشاقلارا زنجیر وورماق اویناماق کیمی ایدی. من اوشاقلیغیمدا چوخ آرزوم وارایدی زنجیریم اولا و زنجیر ووراm.

یای فصلی حیطده پنجره‌لرین قاباغینا پالتار سالار، دسته اوشاغی حیطده زنجیر ووراr و حیطین بیر باشینا دا آروادلار ییغیشاردیلار. صبحانه‌یه چاغیریلاندا، هر گلنه بیر قیرمیزی گیرده تندیر کؤکه‌سی، پنیر و شیرین چای گتیررردیلر. ائله کی دسته اوشاغی ییغیشدی، بیر مرثیه خوان صندل اوسته اوتوراr، مرثیه اوخویوب گئدردی.

نوحه‌خوان اوتدوق یئرده باشلاییب «بحر» وئررردی. بحر دئدیگین نئچه بند شعردن اولوشان نوحه‌نین بیر مصراعسی، دئمک شاه بیتیدیر.

جماعت بحر آلار، نوحه‌خوانین اوخودوغو هاوا ایله او بیر مصراع شعری هامیلیقجا اوخویاردیلار. بو عمل نئچه دفعه تکرار اولار و دسته اوشاغی بحری حفظ‌لردیلر. جماعت سویوق تربشنده، نوحه‌خوان دئیردی: بحر آل! جماعتین هامیسی قاتیلار و سسلرینی اوجالداردیلار. مثلاً بو بیر بیت شعر، بحر ایدی:

گلمیشیک ای شیعه‌لر شام غریبانه بیز

وئرمگه باش ساغلیغی زینب نالانه بیز

ائله کی بحر حفظ‌لندی، نوحه‌خوان آیاغا قالخیب بیر سوره نوحه اوخویار، جماعت آغلایار یا متأثر اولاردیلار. نوحه‌خوانین اشاره‌سی و او بحری اوخوماقلا، دسته اوشاغی سینه یا زنجیر ووروماغا دورارديلار. سینه ووورانلار دوره‌ده یان ـ یانا دوزولر، زنجیر ووورانلار ایسه آرادا سیرم ـ سیرم دوزولردیلر. دسته اوشاغی بیرلیکده بحری اوخویار، هر زنجیر ووران بحرین هاواسی‌یلا زنجیری ایکی اللی سول چیگنینندن کورگینه ووورار، سونرا سول آیاغی اوسته دوخسان درجه ساغ طرفدن فیرلانار، زنجیری ساغ الی ایله ساغ چیگنینندن کورگینه ووواردی. مثلاً اول اوزو شمالا ساری اولسایدی، اوزو گون چیخانا ساریدیر. یئنه دوخسان درجه سول آیاغی اوسته فیرلانیب اوّلکی حالته قاییدار و زنجیری ایکی الی ایله ووواردی. زنجیر ووران نوحه‌نین هاواسی‌یلا داییم بو عملی تکرار ائده‌جک‌ایدی. سانکی بیر تایلی قاپینی دوخسان درجه آچیر و اؤرتورسن.

نوحه‌خوان هر بند شعر اوخودوقجا دسته اوشاغی اونون هاواسی‌یلا زنجیر یا سینه ووورار و هر بندین آخیریندا حفظ‌لدیکلری بحری عین هاوایلا اوخویار، زنجیر و سینه ووورادیلار. بیر سوره سونرا دسته اوشاغیندان معیّن بیر نفر عطشان چکر، اوجادان اؤزل هاوایلا دئیردی:

عطشان (آخرینجی صاییتی اوزالداراق). دسته اوشاغی جواب وئررردی: حسین (عین هاوادا آخرینجی صاییتی اوزالداردیلار) ـ نالان، حسین. ـ عریان ـحسین. ـ مظلوم،ـ حسین. شهید، ـ حسین.

شووه‌نه‌ده عطشان محمّد (عطشان چکن محمد) آدی‌یلا دئییلردی. سس کسیلر، نوحه‌خوان هاوانی دَییشیب یئنه اوخویاردی. داها بو دؤنه سینه و زنجیرلرین ضربی نوحه‌نین هاواسینجا اولمازدی. بیر آز سونرا عطشانچی سسله‌نردی: یا حسین. دسته اوشاغی جواب وئررردی. یا حسین. ـ یا غریب، یا حسین. ـ یا شهید، ـ یا حسین. سس کسیلر، نوحه‌خوان یئنه اوخویار، بیر سوره سونرا عطشانچی سسله‌نردی: ابی عبدالله، دسته اوشاغی جواب وئررردی: ابی عبدالله. ـ آدیوا قوربان، ـ ابی عبدالله...

نوحه‌خوان بیر آغیز اوخویار، اوخوماز، عطشانچی سسله‌نردی: حسین وای. دسته اوشاغی جواب وئررردی: حسین وای. ـ یالقیز قالان، ـ حسین وای. ـ اوغلی اؤلن، ـ حسین وای. ـ ای غسلی قان، ـ حسین وای. ـ سوسوز اؤلن، ـ حسین وای. ـ آغا وای، ـ حسین وای. نوحه‌خوان بیر آغیز اوخویار، عطشانچی سسله‌نردی: ابوالفضل، دسته اوشاغی جواب وئررردی: ابوالفضل. ـ آرخام ائلیم. ـ ابوالفضل. ـ سیندی بئلیم، ـ ابوالفضل. یاتدی عَلَم، ـ ابوالفضل. ـ قوللاری قلم، ابوالفضل. دسته اوشاغی هیجانا گلیب ایکی بؤلونردی.

بیر بؤلومو دئیردی: ابوالفضل. او بیریسی بؤلوم ده دئیردی: ابوالفضل. بیر آز سونرا عطشانچی سسله‌نردی: حسین. دسته اوشاغی سسله‌نردی: حسین. ـ اوغولسوز، ـحسین. ـ کمک‌سیز، ـ حسین. ـ مظلوم، ـ حسین. سوسوز، ـ حسین.

نوحه‌خوان نوحه اوخوماقلا سینه و زنجیر وورماغین ختمینی اعلام ائدر و دسته اوشاغینی یئره اوتورماغا دعوت ائدردی. هردن شور و هیجان اوزره دسته اوشاغی یئنه ابوالفضل دئمگه قاییدار، یئنه حسین دئیردیلر. ساکتلشمه‌یینده، نوحه‌خوان یا دسته اوشاغیندان بیریسی آشاغیداکی بو نوحه‌نی باشلایاردی. دسته اوشاغی‌نین دا چوخو بو نوحه‌نی حفظدن بیلرلر، او آداما قوشولوب بیرگه اوخویاردیلار:

آه، ای سبط رسولِ مدنی

سوسوز اؤلدوردو سنی شمرِ دنی

فاطمه گؤرسه بو نوعیله سنی

نه دئیر:

دئیر ای وای، حسین وای، حسین وای...

دسته اوشاغی داها گرک یئره اوتورا. نوحه‌خوان اوخویوب جماعتی آغلادار. هردن ده دسته اوشاغی‌نین بیری باشلایاراق هامیسی بیرگه اوخشاما دئییب آغلایاردیلار. مثلاً بو اوخشاما:

کربلا باغ اولایدی، باغ اولایدی

بئله دوره‌سی داغ اولایدی آآآی

حسین جان وئرن زامان (آی شیعه‌لر)

ابوالفضل ساغ اولایدی آآآی

نوحه‌خوان بیر سوره نوحه اوخودوقدان سونرا دئیردی: ایلاهی مرحمتینله بیزه سن ائیله نگاه، باغیشلا بیزلری آل عبایه یا الله. جماعتله بیرگه الری گؤیه قاوزایار، دعا ائدردی. یاس یییه‌سینه، عَلَم گؤتورنه، باشماق جوتله‌ینه، چای وئریب چای پایلایانا، قوللوق ائده‌نه و ... دعا ائدردی. آخیر دا سیرانی بیلدیرر، مثلاً دئیردی: گئجه دسته‌میز فلان یئرده‌دیر.

محرم‌لیگین دوققوزونجو گونو تاسوعا دئیه ابوالفضل آدینا حصر اولونموشدور.

بو گون اؤزل بو شهیده راجع نوحه اوخویاردیلار. البته حضرت ابوالفضل یا حضرت عبّاس عاشورا گون شهید اولموشدور.

تاسوعا و عاشورا گونلری دسته‌لر خیابانا چیخار، ایکی ستوندا بیر ـ بیرینین آردینجا یئرییرک زنجیر ووراردیلار. علَم‌لر دسته‌نین قاباغیندا، نئچه نفر دسته اوشاغی‌نین چیگنینده گئدردی. سینه ووران‌لار زنجیر ووران‌لارین آخریندا قالابالیق حالتده بیر علَمین دالینجا گلردیلر. دسته‌نین قاباغیندا طبل، شیپور و قره‌نئی چالاردیلار. نوحه‌خوان آرادا بحر وئرر و دسته اوشاغی بحر آلاردیلار. نئچه نفر ده دسته‌نین نظم ـ انتظامینا باخاردی. هردن حاجتی و دردی اولان آروادلار چادیرایا بورونر، بعضاً بیر یا ایکی اوشاغی‌یلا خیابانین آراسیندا چؤمبه‌لر و دسته‌نین ستونلاری بونون اویان ـ بویانیندان کئچردی. نذیری اولانلار دسته اوشاغینا یئریدیگی حالدا خورما، شربت، سوت چایی و بئلنچی شئیلر پایلایاردی.

دقیق یادیمدا دئییل، گرک عاشورانین صاباحیسی اولاردی، شووه‌نه ده هر ایل میرصادق دسته‌سی معیّن بیر ائوده اولاراق گون اورتادان سونرا، مکالمه اولاردی. اوزون مستطیل شکلینده ال یازما اوچ ـ دؤرد ورقلی نئچه دفترچه‌نی هره‌سینی بیر باشاران، سسی آیدین و گؤزل اولان آداما وئررديلر. بو بئش ـ آلتی نفرین هره‌سی، کربلا واقعه‌سی‌نین اوبرازلارینین بیری یئرینه چیخیش ائدردی. اماما منصوب اولانلار هاوا ایله اوخومالی، یزیدچیلر ایسه دانیشیق کیمی دئمه‌لی ایدیلر.

تقریبا ۱۳۲۵ـ جی ایل‌لرینده ایدی. یوخاری شووه‌نه‌نین آنبار دالانی باشیندا کی حاج رضا مسجدینده شبئه چیخاردیردیلار.

مسجد انگینه کیمی دولموشدو. من کیچیک ایدیم. او شبئه‌دن هئچ زاد باشا دوشمه‌دیم. یالنیز بئش ـ آلتی اؤزل گئییینکلی آدام یادیمدادیر.

عاشیق سؤزونده کربلا شهیدلری

محمد علیپور مقدم

او گون کی یزید بن معاویه بویروغو ایله نینوا دوزونده پیغمبر بالالارینین قاباغی کسیلیب، یئر اوزونون ان دهشتلی ساواشیندا الله‌ین ۷۲ مقدس بنده‌سی‌نین قانی نینوا تورپاغینی سوواریب، همَشه‌لیک کرب بلایه چئوریلدی، یزید، کسیک باشلاری نیزه‌لر باشیندا شهردن، شهره گزدیررک بو نیسگیل‌لی گونو اؤزونه بایرام ائدیب، اوزو قارا کوفه اهلی‌نه، خلعتلر پایلادی، سانیردی اوغور قازانیب، اما بیلمیردی گون گلر، شهیدلر سلطانی‌نین نیزه باشیندا قرآن اوخویان دوداقلاری مؤمنلرین تاپینان یئری (پرستش)، اؤزو ایسه: «الله یزیده لعنت ائیله‌سین» سؤزو ایله دیل‌لرده ازبر اولار. کربلا علی(ع) شیعه‌لرینین یاشامیندا آجی یارا کیمی گوندن ـ گونه یاشاییب، شیعه‌لرین کولتوروندە اؤنملی یئر توتاراق بو قاراگون عاشورا آدیلا تانینیب‌دیر. او فیرتینالی گونوندن، حضرت علی(ع) ایله حضرت زهرا (س) بالالارینا دوشن قادا بوتون شیعه شاعرلرینی یاندیریب، اونلارین نیسگیل‌لی قلملریله بو قارا گونون آجی خاطره‌سی دیری قالماقدادیر، شیعه‌لر ایچره آذربایجانلیلار حضرت پیغمبرله اونون اولادلارینا بسله‌دیکلری سایقیلا(حرمت) باشقالاردان یوخاری یئرده

دورورلار. آذربایجانلی‌لارین فرهنگینده اؤنملی یئر توتان کربلا فاجعه‌سی هر ایل بو تورپاقدا عزیز ساییلیب آجی خاطره‌سی کؤنوللری اوخشایییر. محرم گونلرینده اهلی بیت مداحلارینین شعرلرینده یئنیدن جانلانان عاشورا نیسگیلی آذربایجانلی‌لارین پارالانمیش اورکلرینی کؤورلدیب، شان ـ شان ائدیر:

«حسین» ـ ین کؤینگی «زهرا» الینده

چکر قیبها قیامت، محشر آغلار!

(اوستاد شهریار)

بو آرادا مداحلاردان باشقا، کربلا اولاییني اؤتگون سؤزلرله گؤرونتویه چکن آذربایجان عاشیقلاری، اسلام دینی آذربایجاندا گئنیش یاییلان زاماندان آرخالارینda دایانان، دار گونلرینده اونلارا ایمه‌جی (کمک) اولان، ارنلر سروری حضرت علی(ع)نین الیندن معنوی باده ایچیب، حاق عاشیغی آدینی آلیبلار.

«قاسم» دئیر: یاشایارسان مؤمنلرین دیلینده.

کعبه‌ده آنادان اولدون خوش گونلرین بیرنده.

هجرت گئجه‌سینده یاتدین: «محمد(ص)» ـ ین یئرینده.

احسن گلدی ساواش گونو: عرشی اعلادان «یا علی»

(خسته قاسم)

حضرت علی(ع) بالالارینین باشینا گلن قادانی سؤیله‌یيب ائلیمیزین آنیندا همشه‌لیک ساخالییبلار. کربلا دوزونده سوسوز دوداقلاردان عرشه قالخان سیزیلتی عاشیقلارین باغرین یاندیریب دئدیردیر:

«شهید اولدو اوردا نئچه نامدار

«علی اکبر»، «قاسم»، «عبّاس عَلَمدار»

بکی ـ بیهتیا قالدی «عابدین بیمار»

عرشه چیخدی اهلی بیت‌ین فغانی!»

(توفارقانلی عاشیق عباس)

دار گونونده اهلی بیت‌ین قاپیسینا سریلیب دردینه درمان ایسته‌ین عاشیق دئییر:

کربلا چؤلونده تؤکولدو قانلار

شهید اولدو بؤیوک ـ بؤیوک انسانلار

قووشدو آلله‌آ او عزیز جانلار

من ده شاهی شهیدانی سئومیشم

(خسته قاسم)

کربلا اولاییندا کوفه اهلی‌نین اؤنملی چالیشماسی اولموش، اؤنجه حضرت امام حسینه نامه‌لر گؤندریب، کوفه‌یه ایسته‌ین اوزو قارا کوفه‌لیلر قیزیل، گوموش قاباغیندا باش اَییب چاغیردیقلاری قوناغین اؤنونده قیلینج، قالخانلا سیرالانیرلار:

کوفه اهلی ییغیشدیلار: حاققی دیلدن سالدیلار

اهلی کوفه بی‌حیالار: امام اوسته گلدیلر

یئتمیش ایکی شهدانین: جمعی شهید اولدولار

کسیلدی «حسین»ـ ین باشی: عرش ـ آسمان آغلادی

(خسته قاسم)

یزید، اوردوسوندا اولان آل ـ وئرچیلر هر ایکی دنیالارینی وار ـ دولته ساتیب شیعه‌لرین قارغیشینی، الله‌ین ایسه غضب‌ینی قازاندیلار. کربلا دوزونده اهلی بیت‌ین قاباغیندا سیرالانان کافر قوشونو، آلتی آیلیق علی اصغره ده رحم ائتمه‌ییب، عرشی تیتره‌دن سوسوزلوق سسینی‌ده ائشیتمه‌دیلر:

«علی اصغر» اوخلاناندا: خالیق اؤزو آغلادی

سینه‌لری‌شان ـ شان ائدیب: حسین قیزی آغلادی

«ابوالفضلی» هارایلادی: اونون گؤزو آغلادی

کربلادا طغیان اولوب: اولدو میدان قیرمیزی

(حسین ساعی)

دؤهولو چالا- چالا فیرلانماقلارینا باخانلارین ذهنینده دؤیوش میدانلارینی جانلاندیرار. نظره بئله گلیر کی، قدیم دؤیوش میدانلاریندا اولان دؤیوش

شهره بانی:

قان آغلارام بو عرصه‌ده سلطانیم آیریلیر

بو جسمدن توان اوزولور، جانیم آیریلیر.

[illegible] عصریدیم بو تخت سلیمانده

تختیم ییخیلدی، ایندی سلیمانیم آیریلیر.

[illegible]، ائویم ییخیلدی، سیندی شوکتیم،

بختیم یاتیب

ز بس کی لاختالانیب، قان علی دوداغیندا
آتام علی قیلیجی یاتمیری غلافیندا
گئدیم، آلیم قانیمی وئر قیزیم مهلت
بو ایکی باشلی قیلیج بلکه بیر اولا راحت.

سونرا امام بیر- بیر اهل بیت ایله وداعلاشیر دوشمنه قارشی میدانا گلیر و بو رجزلری اوْخور:

تخت خلافتده بوگون ائی قوم دون دارا منم
بو فخرلر بسدیر منه دوردانه‌ی زهرا منم
جدیم محمّد، لقب جده‌م خدیجه ذوالحسب
لولا کی اولموش منتخب. تفسیر اول ادنا منم
حیدر تک آچسام پنجه‌می گاو ایله ماهیدن کئچر
قاف هنرده قهری‌له چنگال آچان عنقا منم
هرچند عباس و علی داغی بوکوبدور قامتیم
و.....

اردبیل ده محرم آیین

[illegible]

[illegible]

[illegible]

هر دنگجه بیر محلهٔ اؤز خولالاریلان تشتلرینی قویوب و امام حسین(ع) خاطره‌سینی عزیز ساخلارلار. تشت قویماغین قاناق یئری، قدیمدن اردبیل شهری اولوب، بونا گؤره کی او زامان امام حسین(ع) حرّبن ریاحی‌نین لشکرینه تشتلرینن سو یئتیردی، او حالدا کی ایسته‌سئیدی اونلارا سو وئرمزدی.

هر مسجدده تشتین ائرته‌دن تعیین ائدیلن یئرینه قورولار و اورانی مسجدین مقدس یئری سایارلار. من اؤز گؤزومله گؤرموشم کی؛ قادینلار اوردا تشتلردن یاپیشیپ، حاجت آلیبلار.

چیخیب، قیصریه بازاریندا عزادارلیق ائدرلر. تاجرلر، بازار اهلی نوحه‌خوانلاری آلقیشلاماق اوچون، بویونلارینا خلعت آتارلار. بیر ده اردبیلده هر گئجه محلّه‌لر خولالاریلان مسجدلره قوناق گئدیب، عزادارلیق ائدرلر.

اردبیلین عزادارلیغی سینه‌ووردماق، زنجیرووردماق، مرثیه‌اوخوماق، مبشئه چیخارتماقدی.

تاسوعا گونو، اردبیلده شمع پایلانان گونو آدلانیر، اوگون هر کسین نذیری

بیر یئر دورنلدر

مسجدلرده شمع یاندیرم

گونو، هامی اوشاق - یؤیوک ... چیلاندان ائشیکه ... اردبیلده عاشور

ده حضرت رقیه آدیلان ائشیکه چیخار گر ... اعلاشارلار. ... گون، بیر دسته

رسم توغ در توفارقان*

بایستی به چهار توغ قبلی، توغ «توفارقان» را نیز علاوه نمود. در توفارقان در
سه محله‌ی «پراپر»، «کردان» و «پازیکو» مراسم توغ وجود داشته است که در
حال حاضر این مراسم فقط در [illegible] (نهم ماه

نوحه‌لر و فولکلورروموز

علیرضا صرافی

نوحه‌لر عموماً محرّملیکده و کربلا فاجعه‌سینه عاید اوْخونان شعرلردیر. نوحه‌لر ادبیاتیمیزین گوجلو قوللاریندانديـر، فضولی‌دن شهریارا قدر آزاراق شاعر تاپماق اوْلار کی، کربلا فاجعه‌سی حاقّیندا نوحه سؤیلمه‌میش اوْلسون. ان مشهور نوحه شاعرلریمیزدن

انور، حیرانی، سید، ذهنی، غمناک، دلخون، شاکر، عندلیب، کاتب، مبکی، مخلص، مؤذّن، عاصم، یورتچی و..... آد آپارماق اوْلار .

نوحه‌لر عموماً عروضون یونگول بحرلرینده دئییلمیشدیر. بیر پارا دیل‌لره دوشن نوحه‌لر ده وار کی، هیجا وزنینده‌دیر بونلار عموماً تاسوعا و عاشورا گونلرینده قارادونلو سینه و زنجیر ووورانلارین مشایعتی ایله ایفا اوْلونار. بئله کی، بیر بندی نوحه‌چی خوش آواز ایله اوْخویار سوْنرا معیّن بیر ترجیع‌بند یا دا شاه‌بیتی دسته اهلی بیرلیکده اوْخویارلار.

نوحه‌خوانسیز دسته‌لر ده واردیر. بو دسته‌لر ایکییه بؤلونر. قاباق دسته‌ده گئدنلر بیر یا ایکی مصراعلیق نوحه یا شعار اوْخویار، دالداکی دسته‌ده اونون قالان حیصّه‌سین اوْخورلار و بو ساعاتلارلا داوام ائدر.

نوحه‌لرین موسیقی‌سی عزا مراسیمینه یاراشان غملی و آغیر هاوالاردیر. حضرت ابوالفضلین دیلیندن اوْخونان رجزلر ایسه عموماً قهرمانلیق روحیله دولغوندور.

نوحه‌لرین بیر پاراسی دیل‌لره دوشموش و خالق ادبیّاتی خزینه‌میزه کئچمیشدیر. فولکلورلاشمیش نوحه‌لریمیزدن:

سقّا گئدیب فراته

بیر مشک سو گتیرسه

احساندی یا محمّد

گل هراییمه عموجان، اؤلدورور منی بو لشگر

گول اوزون گؤروم وئریم جان، اؤلدورور منی بو لشگر

نئجه قان آغلاماسین داش بوگون

کسیلیب یئتمیش ایکی باش بو گون

یوم عاشورادی یا روز قیامتدیر بوگون

یا قیامت عرصه‌سیندن بیر علامتدیر بو گون

حسینه یئرلر آغلار، گؤیلر آغلار
بتول و مرتضی، پیغمبر آغلار

آخدین عالمده ندن کوه و بیابانه فرات
اولمادین قسمت حسینه دؤنه‌سن قانه فرات

کربوبلا چؤلونده طوفاندی یا محمّد
گؤندرکفن حسینه عریاندی یا محمّد

گل باجی گل دایانما، میداندا قان تؤکورلر
عباسیمی ییخیبلار تیر و سنان تؤکورلر

قارداغین مئشه پارا ماحالیندا ایچری شاخسی

فاطمه صفری-تبریز

قارداغین مئشه پارا کندلرینده ان سئویلن شاخسئیلردن بیری، یالنیز تاسوعا و عاشورا آخشامی وورولان، ایچری شاخسئیدیر. بو شاخسئی ده گؤزل آهنگی‌له شعرلر اوخونار. بو شعرلر و نوحه‌لرین شاعرله آهنگی‌نین یارادانی بللی دئییل. بو شاخسئیه قوشولانلار سیرا ایله اؤز به اؤز اوتورولوب، شاخسئی دسته باشی‌نین واسیطه‌سیله باشلانار. اوتورماقدا ادب ارکان رعایت اولونار و آغ ساققالار صفین باشیندا اَیله‌شرلر. بیر طرف سینه‌سینه ووراندا او بیریسی طرف دیزینه ووررار. حسین، حسین دییه ـ دییه آرام بیر ریتمله باشلانیب و گئت به گئت صفین هر ایکی طرفی دورمادان دیزینه وورا ـ وورا شدتلنر. نهایت ده بیر آسمانی مناجات ایله باشا چاتار. او مناجات بو

شاخسئین یوکسلیشی، انسانی بوتونلیکله مادی دنیادان آییریب معنوی دنیایا یؤنلدن نقطه‌سیدیر. شاخسئین اصل شعری بئله باشلانار:

سوروش باد صبادن یا محمد

خبر توت کربلادن یا محمد

نه گول قویدو نه غنچه شمر ملعون

آماندیر بی حیادن یا محمد

بو شعردن اؤنجه دؤردضربیلن هر ایکی طرف (حسین، حسین، حسین،حسین) دئیه سینه ووراراوچه دوشوب، بیر طرف (اکبر گلگون کفن) دئیرک او بیری طرف شاخسئی ووراراوردیندا او بیر طرف (گئتمه بو میدانه سن) دئیر و بیرینجی طرف دیزه ووراراو.

و بو شعرلریله داوام ائدر:

اکبر گلگون کفن گئتمه بو میدانه سن

سرور اهل زمن گئتمه بو میدانه سن

ای شهزاده میدانه گئتمه اوغول اماندیر

میدانه گئدن گلمز گئتمه اوغول اماندیر

گلدی سمند بی‌کس میدان کربلادن

گؤردو دوشوبدو بیر سس میدان کربلادن

سونرا، شاخسئی اصل مرحله‌سینه چاتار و بئش وورغو ایله بو شعر اوخونار و شاخسئی چوخ شدّتله داوام ائدر:

سوروش باد صبادن یا محمد

خبر توت کربلادن یا محمد

نه گول قویدو نه غنچه شمر ملعون

آماندیر بی حیادن یا محمد

بو شاخسئی ده کربلا واقعه‌سینده یاشانانلار الهی بیر اعجازلا شعره چکیلیب و بیر جانلی تصویر کیمی نمایشه قویولار. شاخسئی عَلَمدار کربلایه یئتیشینجه هر ایکی طرف دینمه‌دن چوخ شدّتله ووراریلار. بو اثناده مناجات باشلانار و آغیر بیر سکوت ایچینده کی یالنیز ریتمله دیزه وورولان اللرین سسی ائشیدیلر، مناجات داوام ائدر.

بو شاخسئین خصوصیتلریندن بیری، کربلا ده باش وئرن حادثه‌لرین سیرا ایله اوخونماسیدیر. اوندا آل طاهانین هئچ بیری اونودولمایب و تام گؤزلیلکله واقعه ذکر اولونار.

عاشورا هییَق کندینده

فاطمه پرنیان

عاشورانین سحریسی آغیز آلما اوچون کندین مسجدینه گئدردیک. آغیز آلما شیرین چای ایله لاواش اولاردی، سونرالار فتیرده وئریلردی. احسانین چوخونو کندین سیّدلری وئردیلر. آغیز آلمادان سونرا ملا منبره چیخیب کربلادان دانیشاردی، ساعات اون میزانی مسجددن عَلَمی گؤتوروب گئدردیک خرمنه، کندین آرواد ـ اوشاغی ایله قوجالاری ییغیشاردی خرمنه، عَلَمی نذیری اولان بیریسی ساخلاییب، کندین شاخسئیی دؤرد دسته‌یه بؤلونردیلر. ایکی دسته قارا کؤینک، ایکی دسته آغ کؤینک اولاردی (آغ کؤینکلر دسته‌سی باش یارانلارین دسته‌سی اولاردی) شاخسئیی باشلایانلار دا قارا کؤینکلر

قایناق شخص:

عبدالله پرنیان

دوغوم ایلی: ۱۳۱۰

دوغوم یئری: هییق

ساواد: یازیب‌ـاوخوما

توپلاما یئری و تاریخی: تبریز، ۱۳۹۳/۶/۱۰

اولاردیلار. قارا کؤینکلرین دسته‌سی آغ کؤینکلردن داها اوزون اولاردی) عَلَمی خرمنین اورتاسینا قویوب آغ کؤینکلر عَلَمین ساغیندا، قارا کؤینکلر ده عَلَمین سولوندا یئر آلیب شاخسئی باشلانارڈی. آغ کؤینکلرله قارا کؤینکلر شاخسئی بویو بیر- بیرینین اوزونه باخیب بیر دایره فورموندا عَلَمین دوره‌سینه دولانارڈیلار.

آغ کؤینکلر: **آه وا ویلا،**

قارا کؤینکلر: **شاه واویلا**

بوگون عالم قارادیر یا محمد

جهان ماتم سرادیر یا محمد

سوروش باد صبادن یا محمد

خبر توت کربلادن یا محمد

محرمدیر حسین قالیب آراده

ناحاق قانلار تؤکولدو کربلاده

محرمدیر شیعه گلیب عزایه

قان آغلایاق مظلوم کربلایه

قاسم بوگون یارالیدیر، یارالی

آناسی گؤز قارالیدیر قارالی

وای قاسم، وای قاسم

قاسم بوگون گیریب میدانا

میدان بَلشیب قانا وای قاسم

..

نوحه‌خوانلار، نوحه اوخوماغا باشلایاندا شاخسئی دایاناردی اَذانا (قتیله) یاخینلاشان زامان کندین تازا اؤلنلرینه فاتحه اوخویوب، باش یارانلار اَذان

زامانی باشلارین یاراردیلار، قارا کؤینک دسته‌سی‌نین نفرلری آغ کؤینکلرین یانینا گئدیب، باش یاران زامان، اونلارین یانیندا اولاردیلار. باش یارماق قیراغا قویولاندان بری، داها باش یاریلمیر. باش یاریلاندان سونرا عَلَمی گزدیررديلر، هر کسین نذیری اولسایدی عَلَمه نذیرین وئررردی، نذیرده شاماخی‌دان، دستمالدان عبارت اولاردی، گون‌اورتا اذانیندان سونرا بوتون کند اهالیسی نوحه اوخویا- اوخویا کندین قبریستانلیغینا طرف گئدیب، اوّلده کندین تازا اؤلنلرینین قبیری اوسته فاتحه اوخویوب، سونرا هره اؤز اؤلوسونون قبری اوسته گئدیب فاتحه اوخویاردی. اوندان سونرا هره گئدردی اؤز ائوینه نذیر وئرنلر مسجدده ناهار وئرردیلر، ناهاردا شوربا اولاردی، او گونو ناهاردان سونرا هئچ کیم یاتمازدی، دئییلنلره گؤره عاشورا گونو امام حسین(ع) شهید اولاندان سونرا، یزید اؤز قصرینده، گیریب یاتمیشدی!

عاشورانین آخشام نامازینی آرواد-کیشی مسجدده قیلیب، روحانی منبرده مرثیه دئیَردی، سونرا کیشیلر اوتدوق یئری شاخسئی گئدردیلر بو مراسیم امامین قیرخینادک هر گئجه تکرار اولاردی.

رقیه علیقلیان (لاله)

محرم آیيندا نذير وئرمک

قاریش- قاریش وطنیمیزین ائل عادت و عنعنه‌لریندن سایيلان محرم ـ صفر آیی‌نین مراسیملریدیر. بوآیلاردا ائل ایچره یاس تورنی عاشورا و تاسوعا گونلرینه گؤره عزادارلیق مراسیمی قورولور بو مراسیملر هر شهر ده مختلف شکیلده باشلانیب بیتیلیر، چونکو هر شهرین اؤزنه گؤره باشقا مراسیمی اولور. بئله دئمک اولار کی، بو گونلرین عزادارلیغی هر شهرین اؤز ائلینین عادت و کولتورونه باغلیلیغی چوخدور. اسکی زاماندان قالمیش بو عزادارلیقلارا چوخلو عَلَم صاحبلری احترامیلا باخمیشلار، نئجه کی صفوی دولتی‌نین آدی تاریخده حرمتله چکیلیب. بو دؤلت چوخلو خدمتلر ائدیب، بؤیوک انسانلاری اؤز سارایلاریندا یئتیشدیریبدیر؛ مثلاً شاه اسماعیل ختایی‌نین ان اؤنملی ایشلریندن بیری شیعه مذهبی‌نین رسمیتی و تورک دیلینه اولان خدمتیدیر. او، مذهبین وارلیغینی دولتین داوامی بیلیردی، تورک دیلینی ایسه، انسانلار آراسیندا بیرلیک یارادان عنصر کیمی دَیرلندیریردی. شاه اسماعیل دولت ایشلریندن

باشقا ادبیات ساحه‌سینده ده گؤرکملی چالیشمالاری اولوب. اونون زامانیندان بری محرم- صفر آیلارینین مراسیملری داهادا اؤنملی اولوب.

تبریزین مراسیملری بو گونلرده امام آشی پیشیرمک، ساری‌شیله پیشیرمک حتی بعضی آداملار دا نذیرلری قبول اولاندان سونرا چلوکباب و یا خوروش پلو، شیر برنج پیشیریب پایلارلار. منیم آنام دا قارداشیمین ناسازلیغی توختاتماق اوچون نذیر ائتمیشدی کی، هر ایل محرم آیندا تاسوعا گونو ایکی باتمان دوگونون ساری‌شیله‌سین پیشیرسین. بو مراسیمه ایکی ـ اوچ گون قالمیشدان ساری‌شیله‌نین تدارو کونده اولاردی؛ دویو، شکر، زعفران، گولاب، شاهیسپران عراقی، دارچین، قیزیل‌گول توزو، بادام خیلالی آلیب، اونا لازم اولان قابلار دا حاضیرلاناردی، ساری‌شیله‌نی پیشیره ـ پیشیره هر کیمین حاجتی اولسایدی گلیب قازانی قاریشدیراردی و آغلایا ـ آغلایا نذیر ائدردی کی، حاجتی قبول اولسون او دا گلن ایل بیر آز ساری‌شیله پیشیریب پایلاسین قوهوم ـ قونشولارا. هر کسه پایلایاندان سونرا نئچه دانا بؤیوک میس مئژمئییده چکردی کی، شاخسئی گئدنلر گلیب حیطده یئسینلر، اونلارین دعاسی امام حسین(ع) خاطرینه عایله‌نی قادا ـ بالادان قوروسون. دسته‌لر ده نوحه اوخویا ـ اوخویا گلردیلر.

بئله بیر مراسیملره خالقین درین اینام و باورلری وار، درین اعتقادیله بؤیله ایشلره ال قاتارلار.

ماه محرم در قشقایی

زهرا حیدری

در ماه محرم هر سال تا اربعین حسینی اغلب مردان و زنان ایل قشقایی سیاه می‌پوشند و کارهایی نظیر بافتنی، رنگرزی، لباس‌دوزی را تعطیل می‌کنند و به عزاداری و نوحه‌سرایی آهنگین بر اساس موسیقی آئینی می‌پردازند.

شب عاشورا اغلب مردان و زنان در دسته‌های سوگوار و جداگانه شب‌زنده‌داری می‌کنند. برخی از مردم، روز عاشورا حلیم می‌پزند که نذیر ادا کنند برای ثواب بیشتر شب، حلیم را آماده می‌کنند تا در ساعت آغازین سحرگاه، گروه سینه‌زنان و شب زنده‌داران برای خوردن حلیم برسند. عاشقان شهدای کربلا که تا بامدادان پگاه، بیدار بوده‌اند و تمام شب را با موسیقی آئینی عزاداری می‌کرده‌اند، پس از خوردن حلیم پراکنده می‌شوند، حلیم پخته شده به

همه‌ی چادرهای اطراف را می‌رسد. اگر تعداد نذیر کنندگان زیاد شد حتی تا چادرهای دور دست هم حلیم می‌فرستند. از نوحه‌های معروفی که در میان مردم ایل قشقایی در روز عاشورا به آهنگ موسیقی آئینی خوانده می‌شود، این نوحه است.

ای کربلا سلطانی،
قارداش واویلا.
زینبین شیرین جانی،
قارداش واویلا!
زینبین گؤزی یاشی،
یاندیردی داغی داشی،
امام حسین قارداشی،
قارداش واویلا!
گؤز یاشیم سیلاب اولدو،
جیگریم کباب اولدو،
کربلا خراب اولدو،
قارداش واویلا!
بی‌کس قالدی سکینه،
خراب اولدو مدینه،
کیم رحم ائدر یتیمه،
قارداش واویلا!

مراسم عزاداری مخصوص بازار تبریز

وحید عظیم‌نیا

از مراسمات مهم عزاداری مردم استان آذربایجان‌شرقی عزداری هیئت بازاریان تبریز می‌باشد که با حضور دسته‌های مختلف عزاداری برگزار می‌شود.

بازار مسقف تبریز از دیرباز کانون و میعادگاه عزاداری اصیل و سنتی مردم این شهر در ایام سوگواری حضرت اباعبدالله الحسین(ع) بوده است که با وجود گذشت سال‌ها از این موضوع، هنوز با رغبت و استقبال بی‌نظیر مردم روبروست.

آئین‌های سوگواری محرم در بازار تبریز به مدت پنج روز از هشتم تا ۱۲ محرم و براساس قرعه‌کشی نیروی انتظامی براساس نام محلات موجود در این شهر انجام می‌شود.

در حال حاضیر حدود ۴۲ محله در تبریز وجود دارد که عزاداران حسینی این محلات در قالب دسته‌های سینه‌زنی با دو عنوان و شیوه عرب و عجم و زنجیرزنی با بیرق‌ها و عَلَم‌های مخصوص به خود که هر کدام دارای نقوش و شکل‌های خاصی است در بازار حضور می‌یابند.

سرخاب، دوچی(شتربان)، مارالان، خیاوان (خیابان)، نوبار(نوبر)، ورجی باشی، سیلاب، اهراب، قره‌آغاج، لیلاوا و باغمیشه از جمله محلاتی هستند که از دیرباز دسته‌های مختلف حسینی آنها در بازار با شور و شکوه خاصی همراه بوده و اغلب مردم برای مشاهده عزاداری‌های این محلات تا ساعت‌ها منتظر آنها می‌مانند.

روزهای تاسوعا و عاشورا عزاداری در بازار تبریز به قدری با شکوه و با عظمت برگزار می‌شود که کمتر کسی را در این شهر می‌توان یافت که بعد از ظهر این روزهای خاص در بازار حضور نیابد.

شلوغی بازار مسقف و تاریخی تبریز در این روزها به قدری است که بارها و بارها برخی از دسته‌های سیاه پوش حسینی از هم جدا شده و فشار جمعیت مانع از ادامه عزاداری‌ها می‌شود.

شیوه عزاداری در بازار تبریز با گذشت زمان‌های بسیار همچنان شکل سنتی خود را حفظ کرده است که همین امر یکی از دلایل بسیار مهم رغبت مردم به حضور در این مکان است.

در طول برگزاری پنج روزه آیین‌های سوگواری در بازار تبریز، اکثریت مغازه‌های واقع شده در مسیر به روی عزاداران حسینی باز بوده و در آنها با چای، نان و پنیر و ساندویچ از مردم پذیرایی می‌شود.

عزاداری‌های بازار تبریز در برخی از روزها از جمله تاسوعا و عاشورا تا پاسی از شب ادامه می‌یابد که حضور اقشار مختلف از کودکان خردسال گرفته تا پیرمردان بسیار جالب و قابل توجه است.

حضور محلات مختلف در این مکان به نوعی جنب و جوش خاصی را در میان هیات‌های عزاداری هر محله به وجود می‌آورد به گونه‌ای که جوانان هر محله از ساعات بعد از ظهر خود را آماده حضور در بازار می‌کنند.

عزاداران حسینی از در صندوقچی بازار وارد بازار شده، با گذر از قسمت‌های مختلف بازار از جمله بازار صادقیه، بازار مسگرها، بازار دلالان، بازار کلاه‌فروشان و بازار قندفروشان، وارد تیمچه مظفریه شده، در این تیمچه به عزاداری خود پایان می‌دهند.

مردم استان آذربایجان‌شرقی همانند سایر استان‌های ایران اسلامی در حالی به عزاداری و بزرگداشت دهه اول محرم‌الحرام می‌پردازند که عشق و ارادت آن‌ها از روی اخلاص بوده و با عَلَم بر اینکه همین مراسمات اسلام را پایدار کرده است ادامه پیدا می‌کند.

منبع:

http://www.yjc.ir/fa/news/۴۳۱۹۱۹۳/

مختارنامه و تورکجه مختارنامه‌لر

علی برازنده

آذربایجان و تورک خالقی امام حسین(ع) و اهل بیت اوچون بؤیوک سئوگی بسلدیکلری اوچون، تاریخ بویو امام حسین و اهل بیتینه ماتم ساخلاییب، اونون قاتیل‌لرینه کین بسلمیشلردیرلر. امام حسین(ع) اوچون ایلین باشا باشیندا ماتم مجالسی قوروب، بو حادثه‌نی جانلی ساخلاماق ایستمیشلر.حتی اوزون قیش گئجه‌لرینده اهل و عیالی بیر آرایا گتیریب، بو بؤیوک عزا اوچون مرحم سایلان «مختارنامه» آدلی شیرین داستان و حکایه‌نی تعریف ائدردیلر. مختارنامه تاریخی حادثه‌لر اوزرینده اولوب یازاری دینی تعصبلری اولدوغو اوچون اونا داها قول ـ قاناد وئریب، داستان قهرمانین اولدوغوندان

بؤیوک جلوه وئریر[1]. داستان صفوی حکومداری دورانیدا یازییا آلینمیش، تورکجه و فارسجا ال‌یازما نسخه‌لری بیر نئچه کتابخانادا موجوددور. یازیدا چالیشیلر تورکجه نسخه‌لری خلاصه شکیلده تانیتدیریلسین. مختارنامه، «حدیقه‌الحقیقه»، «روضه‌المجاهدین»، «حدیقه‌المومنین»، «مصیبت‌نامه» و «کلیات مختارنامه»آدلاری ایله ده تانینیر.

روضه‌المجاهدین یا مختارنامه‌دن بیرینجی اثر ۹۸۱ هجری قمری ایلینده تالیف اولوب، شاه تهماسب صفویه‌یه هدیه وئریلیبدیر. مقتل شکلینده یازیلمیش کتاب، مختار ثقفی‌نین کربلا قاتل‌لریندن انتقام آلما احوالیدیر که عطاالله واعظ هروی طرفیندن محرم آییندا منبرلرده تعریف اولوردو[2].

فارسجا منثور شکلینده اولان بو کتاب ال‌یازما اولاراق ایران ملی مجلس کتابخاناسیندا ساخلانیر. ۲۱*۱۶ سانتیمتر و «بسم‌الله الحمدلله رب‌العالمین امابعد حمد و سپاس قادر مختار و پس از تشهید...» سؤزلری ایله باشلانیر و «... هیچ کس ازآنها نپرسیدکه از کجا می‌رسید.» سؤزلری ایله قورتولور. ۲۰ بابدان تشکیل اولان بو کتاب ۱۳۷۵ هجری شمسی ایلینده یوسف صبح‌روان طرفیندن چاپ شکلینده باسیلمیدیر.

بوتون مختارنامه مجموعه‌لری نئچه مجلسدن تشکیل اولوب فرقلی واریانتلاری واردیر. بو کتاب عینی شکلینده تورکجه اولاراق «کلیات‌کتاب مستطاب مختارنامه: مختارنامه تورکی [عطاالله‌بن حسام واعظ هروی]» آدی آلتیندا ۱۳۶۴-جو ایل تهران آتروپات نشریاتی طرفیندن یایلمیشدیر.

تورکجه ال یازما واریانتلاردان ایران ملی کتابخاناسیندا ۵-۱۹۲۱۱ نمره آلتیدا اولان «مختارنامه»دیر، «بسمله. راوی اخبار فرخنده آثار بیله روایت اتمیش که چون مسلم‌بن‌عقیل حضرت امام حسین(ع) امری‌له حجازدان متوجه کوفه اولدی...»

۱- م.ج. محجوب، ادبیات عامیانه ایران، بیرینجی جلد، ص ۱۱۷، تهران، نشر چشمه

۲- علاءالله بن حسام واعظ هروی، مختارنامه، تهران، نشر ققنوس

ایران ملی کتابخاسیندا تورکجه‌ی «هذا کتاب مختارنامه»

ایران ملی کتابخاسیندا تورکجه ال یازما «مختارنامه»

باشلانیب، «...ایتدوم و نقدر که مسکن ایدی ترویج شریعت محمد(ص) کوشش ایتدوم...» مؤزلری ایله باشا چاتان کتاب ۴۶۵ صفحه ده ۱۴ سطر و ۱۷۰*۹۵

«نکات تذکری محتارنامه»

آدی ایله یاییلیب. «۷ جلد

محبت نامه

بزبان ترکی

کراورشماری

حق چاپ وعکسبرداری محفوظ ومخصوص است به کتابفروشی فردوسی

تبریز

اهل بیت شاعره‌سی

آز اولمایيب، آنجاق دئمک اولار امليلی، نوحه ساحه‌سينده ديوان صاحبی اولان بيرينجی قادين شاعيردير. «کنيزی- فاطمه» تخلصو ايله ياندیريجی نوحه‌لرين شاعيره‌سی امليلی، کربلا زيارتيندن قاييدارکن يولدا دنياسينی دَيشير و بؤيوک حرمتله حضرت امام حسين(ع)ين حرمينده، آتاسی ملا

توتوبدور انبیالر جمله ماتم
عزا توتموش خلیل و نوح و آدم
جوانلار، سیز ووروِن سینه دمادم
اولوبدور قانینه غلطان حسینیم

***

بو گون عار ائتمیون سیز ایّها الناس
ایشی موشکل اولانلار ساخلیون یاس
فرات اوسته دوشوب غیرتلی عباس
اولوبدور قانینه غلطان حسینیم

***

حسینی اؤلدوروب شمر ستمگر
تؤکولدی امّتین باشینه کوللر
ووروِن زنجیر یا سینه بو گونلر
اولوبدور قانینه غلطان حسینیم

***

حسینین خانمانی اولدو ویران
«کنیز فاطمه» اولموش نواخوان
ووروِن باشه اولون محزون و گریان
اولوبدور قانـینه غلطان حسینیم

****

سوسن نواده‌رضی

تبریزده محرم موزه‌سی

محرم موزه‌سی؛ تبریز شهرینده انسان‌شناسی موزه‌لریندن بیریدیر. بو موزه، راستاکوچه محله‌سینده، صحتی ائوینده قورولوبدور. بو موزه‌نین بیناسی‌نین تاریخی قاجار دؤرونه چاتیر و عاشورانین چئشیدلی بویوتلارینی آراشدیرما آماجی ایله قورولموشدور.

محرم موزه‌سی‌نین اوچ قاتی ۴۰۹ متر مربع وسعتی وار. پهلوی دورانی‌نین اوّللرینده بو بینادان حسینیه کیمی یارارلانارمیشلار. موزه‌نین حیطینده حسین‌بن علی(ع)ین آتینین سیمگه‌سی گؤروش ائدنلری قارشیلاییر.

قایناق: http://fa.wikipedia.org/wiki/

بیرینجی قاتدا چئشیدلی پرچملر، چیراقلار، شمعلر، طوق، عَلَم، نذیر اولونموش بئشیک، ایکینجی قاتدا ایسه، تعزیه‌خانی، شبئه و عزادارلیق اوچون لازم اولان ابزار و آلات سرگی‌یه قویولموشدو.

ذوالجناح تبریز/ محرم موزه‌سی

زنجیر وورما مراسیمینده قوللانیلان زنجیرلرین نمونه‌سی. تبریز/ محرم موزه‌سی

رحیم قابل‌نژاد

محرم آلبومو

(ایضاحلی شکیل‌لر)

۱–ورزقان، خاروانا، اسرسو Əsərsu/آتش خسرو، تاسوعا گونو مراسیمی، ۱۳۹۱

۲. ورزقان، خاروانا، اسرسو Əsərsu/آتش خسرو، تاسوعا گونو احسان، ۱۳۹۱

۳. ورزقان، خاروانا، ارزیل، تاسوعا گونو، عَلَم دیبی مراسیمینده شاخسئی، ۱۳۹۱

۴. ورزقان، خاروانا، ارزیل، تاسوعا گونو، عَلَم دیبی مراسیمینده شاخسئیین «ویرد» بؤلومو، ۱۳۹۱

۵. ورزقان، خاروانا، ارزیل، تاسوعا گونو، عَلَم دیبی مراسیمینده شاخسئی-دن سونرا نذیر کوکه‌لرینین توپلانماسی، ۱۳۹۱

۶. ورزقان، خاروانا، ارزیل، تاسوعا گونو، توپلانان کوکه‌لرین پایلانماغا آپاریلماسی، ۱۳۹۱

۷. ورزقان، خاروانا، نیگارستان کندی، عاشورا گونو، شاخسئی مراسیمی و جوشان عَلم‌لر، ۱۳۹۲

۸. ورزقان، خاروانا، نیگارستان کندی، عاشورا گونو، «شئید داشی اوستو» مراسیمی، ۱۳۹۲

۹. اهر، گؤره دره کندی، عاشورا گونو، «عَلَم جوشما» مراسیمی، ۱۳۸۹

۱۰. هریس، خوجا، نهندین تازا کندی، محرمین آلتیسی، شاخسئی مراسیمی، ۱۳۹۰

۱۱. هریس، خوجا، نهند کندی، «محمد حنفیه مسجدینده اولان عَلَملر»، ۱۳۹۰

۱۲. هریس، خوجا، کیوی کندی، محرمین سککیزی، ائشیک شاخسئی مراسیمی، ۱۳۹۰

۱۳. هریس، خوجا، کیوی کندی، محرمین سککیزی، ایچری شاخسئی مراسیمی، ۱۳۹۰

۱۴. هریس، خوجا، کیوی کندی، محرمین سککیزی، مسجد ایچینده سینه وورما مراسیمی، ۱۳۹۰

۱۵. هریس، خوجا، ایستیار کندی، ائشیک شاخسئی مراسیمی، ۱۳۹۰

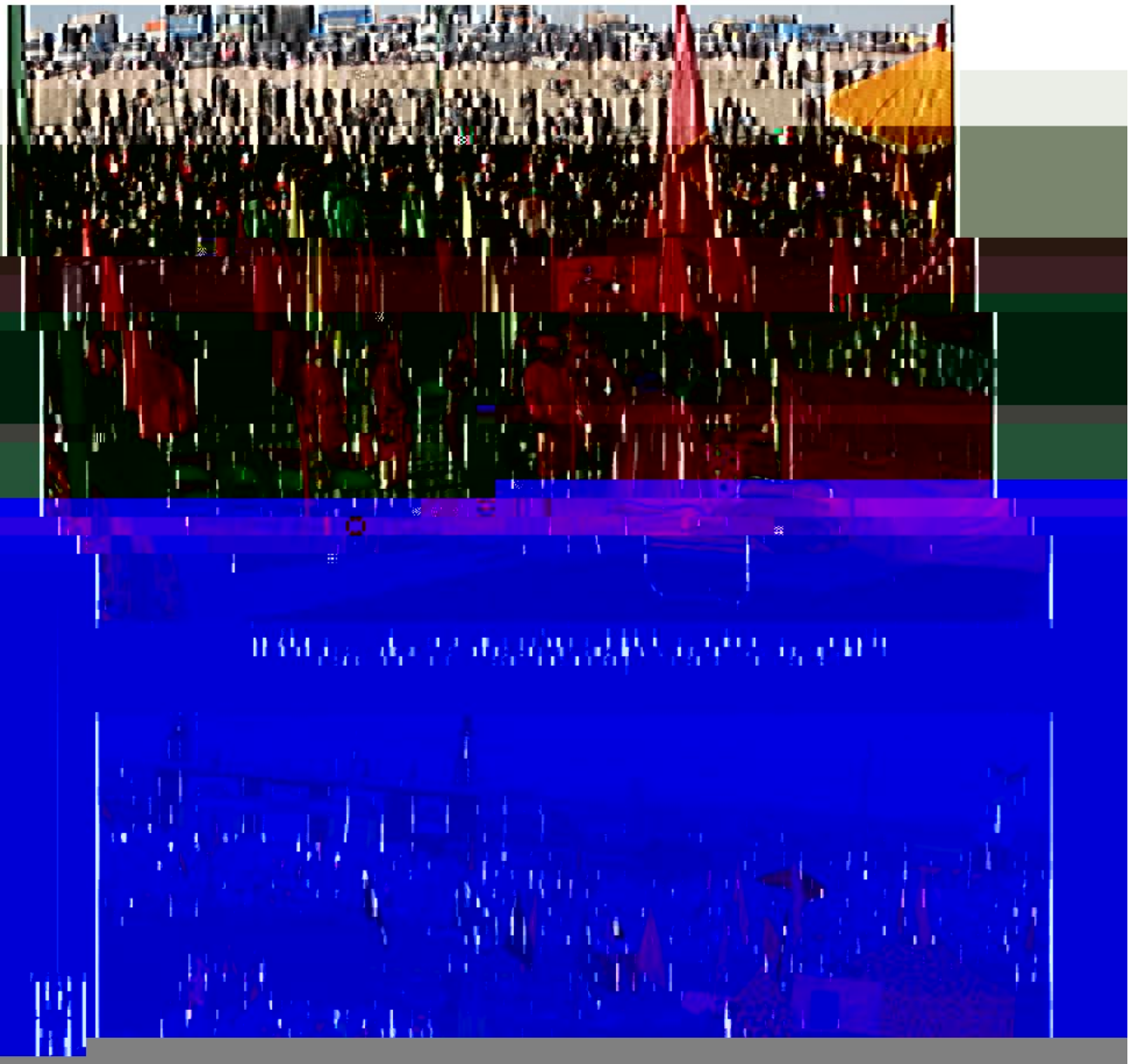

۲۲ تفرقان (آذرشهر) گرگان در ترجمه کنار امام قرنی (لعین)، جویبار، آستین، مایلانما

۲۴. توفارقان (آذرشهر) گوگان، دستجرد کندی، امام قیرخی (اربعین) مراسیمی، ۱۳۹۰

۲۵.. عجب شیر، شاوان (شیشه وان) کندی، تاسوعا گونو، «بؤیوک پولکه فیرلاتما» مراسیمی، ۱۳۹۲

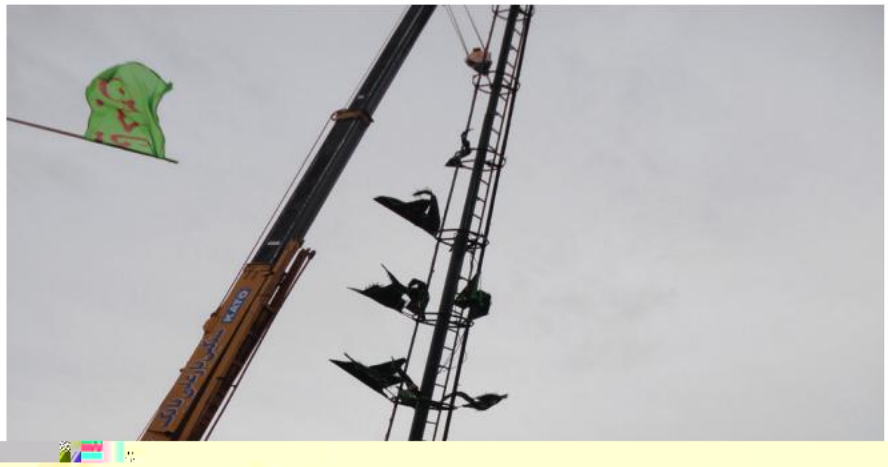

بو سایدا توپلانیب یایینلانان ماتریاللارین جغرافیاسی

مؤسسه‌ی غیر انتفاعی آذربایجان ائل بیلیمی

محرم ـ صفر اؤزل سایی